

DE OORLOG, 3 december 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27897]

[Donderdag 3 December 1914.]

Inhoudsopgave 3 december 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27897]	1
DE OORLOG	2
Op het Westelijk oorlogstooneel.	3
Fransch communiqué.	3
Officieele Duitsche berichten.	3
Van de Belgische grens.	3
Van het Oostelijk oorlogstooneel.	3
Officieele Duitsche berichten.	3
Russisch communiqué.	3
Oostenrijksche berichten.	3
Waarom Lodz belangrijk is.	4
Op het Zuidelijk oorlogstooneel.	4
Belgrado bezet.	4
De ontruiming van Belgrado.	4
In Servië.	5
Spoorbrug opgeblazen.	5
BELGIË.	5
Boeken-onderzoek.	5
FRANKRIJK.	5
De jacht op de "embusqués".	5
Fransche meeningen over Nederland.	6
Vorstelijk bezoek aan de troepen.	6
OOSTENRIJK-HONGARIJE.	6
De Russificatie van Galicië.	6
PORTUGAL.	7
Portugeezen en Duitschers.	7
Grensoverschrijding.	7
TURKIJE.	7
De Franschen in Noord-Afrika.	7
De heilige oorlog.	7
AFRIKA.	7
Turken en Franschen.	7
AMERIKA.	7
Tegen de contrabande.	7
DUITSCHLAND.	8
In de Rijksdag.	8
De Rijkskanselier.	11
Een spion.	11
Ontploffing.	11
Nederland en de oorlog.	11
Steenkolen.	11
Nationaal Steuncomité.	12
Vertrek geïnterneerde officieren.	12
Brieven voor België.	12
Uit Roosendaal.	12
BEURS EN NIJVERHEID.	12
Uit de Vereenigde Staten.	12
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27897]	12
DE OORLOG	12
De algemeene toestand.	12
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	14
Generaal Rennenkampf ontslagen.	14
De Tsaar aan het front.	14
De gezondheidstoestand van het leger.	14
Engelsche meeningen over den strijd in Polen.	14
De strijd in Polen.	15
Op Zee.	16
De "Emden" op de reede van Penang.	16
BELGIË.	17
In en om Antwerpen.	17

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 december 1914

Van de Belgische grens.	19
DUI TSCHLAND.	19
De oorlog langs straat.	19
De pers over de Rijksdagzitting.	20
FRANKRIJK.	21
Vredes-illusies.	21
ENGELAND.	21
Hoe een leger gevoed wordt.	21
Steunbeweging in Engeland.	23
Hulp uit Britsch-Indië.	23
In krijgsgevangenschap.	23
Typhus te Calais.	23
RUSLAND.	23
Krijgsgevangenen.	23
TURKIJE.	23
Tegenspraak.	23
Turksch succes.	23
Vreemdelingen in Turkije.	23
ITALIË.	24
Italië blijft neutraal.	24
VEREENIGDE STATEN.	24
Amerika en bewapening.	24
ZUID-AMERIKA.	24
Anti-Duitsche betoogingen in Chili.	24
ZUID-AFRIKA.	24
De Wet gevangen.	24
CHINA.	24
Stemming in China.	24
Van Dag tot Dag.	25
Palestina in oorlogstijd.	25
Nederland en de Oorlog.	26
Oproer in een interneringskamp.	26
DUI TSCHLAND.	26
Von der Goltz en de Turken.	26
Een samenkomst te Breslau.	27
TURKIJE.	27
Communicatie met Beyroet verbroken.	27
Oproer onder de troepen?.....	27
ZUID-AMERIKA.	27
Anti-Duitsche betoogingen in Chili.	27
Op het Zuidelijk oorlogstooneel.	27
De strijd in Servië.	27
De slag bij Ravnje.	27
FRANKRIJK.	28
Jules Cambon en Von Jagow.	28
De behandeling van de Elzas-Lotharingers.	29
Een historische dagorder.	29
ENGELAND.	30
De toestand in Ierland.	30
De Canadeezen.	30
ITALIË.	30
Gaat het spannen?	30
VEREENIGDE STATEN.	32
Schout-bij-nacht Mahan. †	32
ZUID-AFRIKA.	32
De Wet gevangen.	32
l'Echo Belge. [advertentie]	33
Het vluchtelingen-vraagstuk.	33
BEURS EN NIJVERHEID.	36
Het gebrek aan jute in Deutschland.	36

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

DE OORLOG

10 **Belgrado bezet door de Oostenrijkers. — Fransche meeningen over Nederland. — Een rede van den Rijkskanselier in den Rijksdag.**

Op het Westelijk oorlogstoneel.

Fransch communiqué.

15 PARIJS, 2 Dec. (Reuter.) Communiqué: in de streek ten zuiden van Yperen is een aanval van den vijand op den door onze troepen in den loop van den dag veroverde loopgraaf afgeslagen. Onze artillerie beschadigde een groep van drie batterijen van groot kaliber.

Te Vermelles werden het kasteel met het park, twee huizen en loopgraven schitterend door de onzen genomen.

20 Een vrij levendige canonade heeft plaats in de omgeving van Fay zuidwestelijk van Péronne.

In de streek Vendresse-Craonne opende de vijand een hevig bombardement. Onze artillerie antwoordde en vernietigde de batterij.

25 In Argonne werd een Duitsche aanval op Fontaine Madame afgewezen. Wij maakten eenige vorderingen.

Officieele Duitsche berichten.

BERLIJN, 2 Dec. (W. B.) Het groote hoofdkwartier meldt: In het westen werden kleine aanvallen van den vijand afgeslagen.

30 In het Argonnenwoud werd door een Wurtembergsch regiment een sterk steunpunt genomen; daarbij werden 2 officieren en ongeveer 300 man gevangen genomen.

Van de Belgische grens.

Onze berichtgever seint uit Sluis:

35 De slag aan den Yser doet zich reeds in Brugge en omgeving gevoelen. Groote getallen arme vluchtelingen, meerendeels uit de vechtlinie, komen onophoudelijk aan. Velen trachten de Hollandsche grens te bereiken, doch te vergeefs, daar slechts enkelen er in slagen tusschen de Duitsche grensposten door te dringen. De vrees der spionage is zoo groot, dat iedere man onder verdenking valt. Niet minder dan vier-honderd-dertig burgers, onder wie veel van Engelschen en Franschen oorsprong, die nog te Oostende verbleven en verdacht werden met de verbondenen in betrekking te staan, zijn in arrest genomen en naar Duitschland getransporteerd na een voorloopig onderzoek te Brugge.

40 Niettegenstaande al de maatregelen die de Duitschers genomen hadden bij de eerste verschijning van den typhus, breidt de kwaal zich uit, vooral onder de mariniers te Kortrijk. De Noodkerk en het klooster der paters passionisten, gelegen in de Pluimstraat, zijn reeds sedert verscheidene dagen vol met typhuslijders, die hun kwaal in de moerassige streek bij Yperen en Dixmuiden opgedaan hebben.

45 Omtrent het bombardement der stad Yperen het volgende: van de schoone gotische hoofdkerk blijkt enkel nog een groote puinhoop, waaronder men hier en daar onthoofde beelden, vernielde kostbare marmere grafsteenen vindt. Van het prachtige belfort is ongeveer de helft overgebleven. Het mechanisme van het vermaarde klokkenspel ligt in een hoop tusschen de puinen der neergevallen Kathedraal.

55 **Van het Oostelijk oorlogstoneel.**

Officieele Duitsche berichten.

BERLIJN, 2 Dec. (W. B.) Officieel wordt uit het groote hoofdkwartier gemeld: Uit Oost-Pruisen wordt niets nieuws gemeld. In Noord-Polen gaat de strijd op normale wijze voort. In Zuid-Polen werden vijandelijke aanvallen afgeslagen.

60 BERLIJN, 2 Dec. (W. B.) Officieel wordt door het groote hoofdkantoor gemeld: De meening in de buitenlandsche pers, dat onder het in de Duitsche berichten genoemde getal van 40.000 Russische gevangenen, de bij Kutno genomen 23.000 kunnen zouden zijn begrepen, is onjuist. Het leger aan de Oostgrens heeft in de gevechten bij Wlozlaw, Kutno en 1 December meer dan 80.000 niet gewonde Russen gevangen gemaakt.

65

Russisch communiqué.

PETROGRAD, 2 Dec. (P. T. A.) Het communiqué van den Grooten Generalen Staf van 1 December luidt: Langs alle fronten heerst een betrekkelijke kalmte.

In de streek om Lovitsj wordt de actie voortgezet, maar met minder kracht.

70 Op 2 December, tegen middernacht, deed de vijand een onstuimigen aanval op onze stellingen ten noorden van Lodz. Hij werd echter teruggeslagen.

In de streek ten zuiden van Krakau trokken onze troepen Veritsjko binnen.

Oostenrijksche berichten.

75 WEENEN, 2 Dec. (W. B.) Officieel wordt het volgende bekend gemaakt:

Hedenmiddag hield de rust op ons front in West-Galicië en Russisch Polen over het

algemeen aan. Ook gisteren en in den afgeloopen nacht werd de aanval der Russen noord-westelijk van Wolbrom afgeslagen.

De gevechten ten westen van Nowara? en bij Lodz ontwikkelen zich te onzen gunste.

80 Voor Przemysl bleven de Russen, onder den indruk van de laatste uitvallen, passief. Een aantal vijandelijke vliegers wierpen bommen doch zonder enig gevolg.

De operaties in de Karpathen leverden nog geen resultaten.

Het bericht, dat onze troepen Belgrado zijn binnengetrokken gaf op het noordelijk oorlogsterrein aanleiding tot onuitsprekelijke vreugde.

85

Waarom Lodz belangrijk is.

De taaiheid waarmede de Duitschers op Lodz blijven aandringen – aldus een "Times"-correspondent, wijst wel op de strategische waarde van het bezit ervan.

Men beweert zelfs, dat de verovering van deze stad, en de overwinning tusschen Warta en Weichsel, een levensquaestie is voor de Oostenrijksch-Duitsche legers.

90 Inderdaad bevinden zij zich, na hunne nederlagen aan de Niemen, in een positie, waarbij de mogelijkheid van een verplaatsing van het oorlogsterrein op hun gebied,

nl. in Silezië en Polen, meer dan ooit naar voren dringt. De correspondent noemt de

95 rol der Oostenrijksch-Duitsche strijdmachten, die, van een achterhoede van het keizerrijk, die, al worden er geen overwinningen behaald, er voor te zorgen heeft,

dat er zooveel mogelijk tijd gewonnen wordt om een beslissing op het westelijk oorlogsterrein af te wachten, waarop dan de in het oosten strijdende troepen

gereorganiseerd kunnen worden.

Verder berekent men, dat ongeveer vijf legercorpsen van generaal von Makensen's

100 leger, en twee corpsen van het 8ste of Oost-Pruisische leger tusschen Warta en Weichsel zijn gebracht; in reserve blijven vijf legercorpsen, die von Hindenburg's

(het negende) leger uitmaken. Dus zijn over het 1600 K.M. lange front 12 Duitsche legercorpsen verspreid. Na de mislukte poging om door de Russische linies te breken,

en hen bij Lodz en Zgierz om te trekken, is de Duitsche terugtocht begonnen.

105 Na een mislukten aanval van twee Duitsche legercorpsen, nabij Brezin, werden deze met twee andere corpsen versterkt; toen gelukte het deze overmacht, ten noorden van de tegenwoordige lijn Zgierz–Strijkow door te breken.

Deze manoeuvre herinnert aan het doorbreken van Macdonald's leger in den slag bij

110 Leipzig in 1813, toen een gedeelte van het vijandelijk leger door een omtrekking werd afgeleid, en de beste troepen, onder bescherming van 150 kanonnen op het verzwakte overblijvende deel geworpen werden.

In een manifest aan de Poolsche natie, uitgegeven door het Nationaal Comité, te Warschau gevormd uit leden van Doema en den Keizerlijken Raad, wordt het gevaar van de Oostenrijksche beloften aldus uiteen gezet:

115 "Enkelen, die in Oostenrijk gelooven, waar onze nationale rechten tot op zekere hoogte geëerbiedigd zijn, werden geleid door vertrouwen op een onafhankelijk Oostenrijk; zij vergaten dat het land een werktuig in handen van de Duitsche politiek

is.

Het Russische leger is al doorgedrongen tot het Oostenrijksche deel van Polen, en zal

120 ongetwijfeld nu in het andere deel komen, dat onder Duitsche souvereiniteit staat. Op dit oogenblik rust een groote plicht op onze landgenooten, om duidelijk te doen uitkomen, dat hunne gedachten en gevoelens nauw verbonden zijn met de rest van

Polen."

125 **Op het Zuidelijk oorlogstooneel.**

Belgrado bezet.

WEENEN, 2 Dec. (W. B.) De keizer ontving van generaal Frank, bevelhebber van het Ve

130 leger, het volgende telegram: Ik verzoek Uwe Majesteit eerbiedig op den laatsten dag van het 66e regeeringsjaar te mogen melden, dat hedenmorgen de stad Belgrado door troepen van het Ve leger in bezit is genomen.

De ontruiming van Belgrado.

Men meldt van Duitsche zijde: Aan het "Berliner Tageblatt" wordt uit Sofia bericht, dat Belgrado thans finaal ontruimd is. Het leger van generaal Stepanovitsch is op den

135 terugtocht. Reizigers uit Servië berichten, dat de groote Fardabrug bij Demirkapia door een bende komitadji's is opgeblazen en dat de bewaking werd afgemaakt. De reparatie van de brug is thans geheel ondoenlijk, zoodat Servië ook geheel is

afgesloten van Saloniki en Zuid-Macedonië. Uit Nisch wordt bericht, dat de Oostenrijkers Aranschelo Watsch bezet hebben. Bij Poscharewatsch hadden hevige

140 gevechten plaats. Een Oostenrijksch regiment trok thans op tegen Veles. Te Nisch bevinden zich ongeveer 15,000 gewonden.

In Servië.

145 WEENEN, 2 Dec. (W. B.) Omtrent de gebeurtenissen op het zuidelijk oorlogstooneel wordt onder dagteekening heden officieel gemeld:
Daar de vijand zich op den aftocht bevindt, werden gister geen gevechten van eenigen omvang geleverd. Vooruitgeschoven voorposten-afdeelingen stieten op de vijandelijke achterhoeden en maakten eenige honderden gevangenen.

150 **Spoorbrug opgeblazen.**

SALONIKI, 2 Dec. (W. B.) De spoorbrug over de Vardar tusschen Strumitza en Demirkapu is door komitadsjis opgeblazen. De middelste pijler is voor tweederde, de noordelijke geheel verwoest. Drie gedeelten van de brug zijn ingestort. Het verkeer tuschen Uskoend en Saloniki is gestremd. Het herstel fan de brug zal geruimen tijd in beslag nemen.
155 Bij de verwoesting moet een bloedig gevecht zijn geleverd tusschen de komitadsjis en Servische troepen. Zes waggons met gewonden passeerden Saloniki op weg naar Monaster.

BELGIË.

160 **Boeken-onderzoek.**

Dezer dagen heeft te Antwerpen, op het kantoor der zoowel hier als daar gevestigde firma Bunge & Co. een onderzoek plaats gehad door de Duitsche autoriteiten. Wij zijn door de firma Bunge in staat gesteld omtrent dit onderzoek de juiste toedracht mede te deelen.
165 Het onderzoek duurde circa twee uur. Het werd ingesteld naar aanleiding van het vermoeden, dat de Belgische Nationale Bank een depôt in geldswaarde bij de firma had, hetgeen echter niet het geval was. Men heeft voor dit onderzoek de boeken ter beschikking van deskundigen moeten stellen; de kluis is tot na afloop van dit onderzoek verzegeld. Men is bij het onderzoek op de meest correcte wijze te werk
170 gegaan.
De heer Bunge deelde ons nog mede, dat het bedrijf van zijn Belgisch huis reeds van den aanvang der vijandelijkheden naar Amsterdam en Londen was overgebracht, waar ook de meeste bedienden weder een betrekking gevonden hebben, zoodat daardoor geen noemenswaardige stoornis ondervonden werd. Tijdens den oorlog, doch vóór den val van
175 Antwerpen, heeft een dergelijk onderzoek, doch van andere strekking, namens de Belgische regeering plaats gevonden. Het een, zoowel als het ander, voegde de heer Bunge erbij, zijn voorvallen van weinig aangenamen aard, waarmede echter de bewoners van landen, die zich in oorlog bevinden moeten rekening houden.

180 **FRANKRIJK.**

De jacht op de "embusqués".

Naar aanleiding van eenige artikelen, waarin de "Temps" wees op het groote aantal strijdbare mannen, die zich achterbaks houden en anderen voor zich laten vechten, ontving het blad eenige brieven van personen, die blijkbaar zeer tegen hun zin tot
185 het gilde der bootafhouders, lijntrekkers of hoe men ze noemen wil, behooren. Zoo een oud-onderofficier, die schrijft: "Ambtenaar te X. (een stad, welke thans geheel verwoest is), was ik getuige van de beschieting, zonder een hand te kunnen uitsteken. Daar ik geen order kreeg om te vertrekken, bleef ik, de eenige van alle ambtenaren. De Duitschers lieten mij met rust. Toen zij weggetrokken waren, kreeg ik mijn
190 oproepingsbevel. Sindsdien "beschimmel" ik in het depot in Zuid-Frankrijk. Het heet, dat men gebrek aan kader heeft. Waarom mij niet dadelijk naar het front gezonden?" Een muzikant schrijft: "Ik ben 33 jaar, en heb gediend bij de koloniale troepen, bij de muziek (in vreedstijd mag je je wel dekken). Volgens mijn zakboekje, moest ik den
195 dertigsten dag van de mobilisatie opkomen. Ik meldde mij op den bepaalden tijd en hoorde, dat ik op den zestigsten dag moest terugkomen. Daarna kreeg ik weer een maand uitstel en toen bericht, dat ik maar wachten moest. Het schijnt, dat ik ingedeeld ben bij den hospitaaldienst. Ik ben vrijgezel en prachtig geschikt voor den dienst in de loopgraven, waar zoovele huisvaders van de territoriale reserve liggen. Indien ze alle muzikanten ziekendragers hebben gemaakt, dan komt dat het legerbestuur op een
200 legerkorps te staan. Zooals het met mij is gegaan, zoo is het met velen gegaan, bijv. te Lyon, Grenoble enz. Ik verzoek u met klem de aandacht van de autoriteiten hierop te vestigen. Ik had nu al drie maanden een geweer in de hand moeten hebben." De "Temps" maakt verder melding van een verkeerden toestand, waaraan minister Millerand dan ook juist dezer dagen een einde heeft gemaakt. Nog altijd waren talrijke,
205 onbelangrijke, stations geheel buiten de zone waar de strijd wordt gevoerd, bezet door sterke detachementen infanterie, die geheel vergeten schenen en denken deden aan den legendarischen schildwacht, dien men maar op post liet staan bij een standbeeld dat allang verdwenen was. De minister van oorlog heeft thans een nieuwe regeling

210 getroffen voor de stationsbewaking, waardoor een betrekkelijk sterk contingent vrij
komt voor den dienst aan het front.

Fransche meeningen over Nederland.

De Parijsche correspondent van *De Tijd* schrijft aan zijn blad: "Meldde ik u dezer
dagen, dat de sympathieën jegens Holland beginnen toe te nemen in het Fransche volk,
215 ik verheel u evenmin, dat de oude antipathieën uit de eerste phase van den oorlog,
toen Nederland door valsche berichten als begunstiger van Duitschland werd
voorgesteld, nog altijd voorts duren. Nog zeer onlangs publiceerde mgr. Baudrillart
daarover in een bekend katholiek tijdschrift een allesbehalve vriendelijke
220 uitdrukking aan het adres van Holland. En wat ik pas beleefde in het
aartsbisschoppelijk paleis alhier, doet mij de vraag naar Holland overbrengen, of de
Nederlandsche Katholieken van gezag en invloed er niet wel aan zullen doen, hun
geloofsgenooten in Frankrijk beter te gaan inlichten over de in Nederland heerschende
stemming. "Gisteren werd me een particulier onderhoud toegestaan door kanunnik
Lefèbvre in het aartsbisschoppelijk paleis van Monseigneur Amette. Hij zeide mij
225 ronduit: "Ik ontvang op het oogenblik liever geen journalisten. En zeker geen
Hollandsche journalisten! Holland begint misschien een beetje neutraal te worden,
maar het heeft dan toch lang met Duitschland geheuld en handlanger gespeeld. En ook
de Katholieken in Nederland zijn tegenover ons, vooral *Nederlandsche* Katholieken. Ik
bedoel niet, dat men in Holland niet goed katholiek is, maar de Roomschen zijn daar
230 meteen anti-Fransch. Neen! Spreekt u me niet tegen. De Nederlandsche Katholieken
verkeeren zoo ongeveer in dezelfde stemming als de Spaansche. U moet het liedje wel
kennen: "Arm Frankrijk! Goddeloos Frankrijk. Anti-clericaal Frankrijk!" En men
vergeet onderscheid te maken tusschen Frankrijk en de Fransche Regeering."
"En op een nieuwe beweging van mij – tijd om er een woord tusschen te brengen werd
235 mij niet gelaten – klonk het opnieuw: "Ik weet, wat u zeggen zult. De toon is
wellicht sinds den oorlog wat veranderd. Men zegt nu, dat Frankrijk in den nood heeft
leeren bidden. Maar er is heden geen anti-clericale regeering, noch godsdienstige
strijd, er bestaan slechts Franschen, die Frankrijk te verdedigen hebben. Trouwens,
wat gaat u dat aan?" "Ik geloof wel, dat ik van verbazing steeds grootere oogen
240 opzette en aarzelend antwoordde: "Mij persoonlijk niet, natuurlijk, doch de
Nederlandsche Katholieken zouden..." "Och wat! Die zijn anti-Fransch, zeg ik u! Zijn
het de Nederlandsche Katholieken soms, die ons geholpen hebben in moeilijke tijden?
En als ze zich zóó voor de toekomst van Frankrijk interesseeren, zooals u beweert,
zegt hun dan, dat ze gerust kunnen zijn. *Wij, Fransche Katholieken, zullen onze*
245 *plaats onder de zon weten te veroveren. Als de oorlog eenmaal voorbij is, zult u*
hier nog vreemde dingen zien. En dat alles zonder de hulp van uw landgenooten!" "De
laatste woorden klonken bijna vijandig. "Even liep het gesprek nog over het gebeurde
te Reims. Ik vertelde den kanunnik het in Duitschland verschenen rapport van drie
Zusters, die in Reims zouden gezien hebben, dat Duitsehe gewonden werden mishandeld.
250 Die drie zusters? Maar wat meent u, dat die gezien hebben? Het waren eenvoudig drie
vrouwen, die het benauwd hadden (Sic: trois filles qui avaient la frousse). Ieder,
die een beetje Fransch kent, weet dat gruwelen onmogelijk zijn bij ons. En strooit
men in Holland ook dat praatje niet rond van een observatiepost? Ten eerste bestaan
er omtrent al deze feiten de verklaringen van de geheele geestelijkheid te Reims. Die
255 zijn toch óók wat waard? Ik begrijp niet, hoe er nog iemand gevonden wordt, om die
Duitsehe verhalen te gelooven."

Vorstelijk bezoek aan de troepen.

260 PARIJS, 2 Dec. (Reuter.) President Poincaré, vergezeld van minister Viviani en
generaal Joffre, bezocht gisterochtend het groote hoofdkwartier der Engelschen, waar
hij koning George ontmoette. Na een langdurig hartelijk onderhoud vertrokken de
koning en de president in dezelfde open automobiël naar het Engelsche front. De
bevolking der plaatsen die men passeerde, toegelopen, bracht de beide staatshoofden
levendige ovaties. Beiden brachten den dag door te midden van de Engelsche troepen.
265 Des avonds bood de koning den president een diner aan in het hoofdkwartier, waarbij
de prins van Wales, generaal French en minister Viviani aanzaten. Generaal Joffre had
vóór het feestmaal zijn hoofdkwartier opgezocht. Poincaré en Viviani vertrokken des
nachts en kwamen des morgens te Parijs aan.

270 OOSTENRIJK-HONGARIJE.

De Russificatie van Galicië.

De Corr. Norden meldt: Naar uit Petrograd aan de "Neue Züricher Zeitung" wordt
geseind, wordt de Russificatie der door de Russen bezette deelen van Galicië en de
Boekowina krachtig doorgezet. De curator van het Russische schooldistrict in Kjef, is

275 te Lemberg aangekomen, om het schoolonderwijs op Russische leest te schoeien. Dezer dagen werden ook particuliere cursussen geopend, waar enkel in het Russische wordt onderwezen.

In Lemberg zijn aangekomen de leiders der Russische nationaliteiten en leden der Doema, zooals Balaschow, dr. Vergun Sawenko, Semtschenko, Moschaisky, Schulgin en 280 Nokinowon, die met het bestuur der steden in Galicië zullen belast worden. De organisatie van het nieuwe gouvernement Turnopol, dat 15 districten omvat, is gereed. De "Nowoje Wremija" bericht, dat dagelijks geheele detachementen Russische politiedienaren in Galicië aankomen.

285 **PORTUGAL.**

Portugeezen en Duitschers.

LONDEN, 2 Dec. (Reuters bijz. dienst.) Er waren in 't geheel drie botsingen tusschen Portugeezen en Duitschers in Afrika, en wel aan de oostkust van het Nyasa-meer, waar 290 een Portugeesch onderofficier werd gedood; te Cuangar aan de Cuanso-rivier, waar de Duitschers van Zuid-West-Afrika uit Angola binnendrongen (hier werden twee Duitse officieren gedood en de indringers teruggedreven) en de meest belangrijke te Naulila, waar aan beide zijden zware verliezen werden geleden en de Duitschers gedwongen tot den aftocht.

295 **Grensoverschrijding.**

LONDEN, 2 Dec. (Reuter.) Reuter verneemt, dat Duitschland zijn verontschuldiging aan Portugal aanbood, wegens het binnendringen in Angola.

TURKIJE.

300 **De Franschen in Noord-Afrika.**

Het Corr. Norden deelt mede:

Uit Tunis komen berichten, die doen zien, dat het uitroepen van den heiligen oorlog de heerschappij der Franschen in Noord-Afrika nu inderdaad begint te schokken. Ondanks alle maatregelen om het tegen te gaan, is het gelukt in geheel Tunis de 305 dzjihad bekend te maken. Alleen in de hoofdstad zijn meer dan 50.000 exemplaren eener in het Arabisch gestelde proclamatie verspreid. Daarin wordt het besluit van den Khalief bekend gemaakt en de bevolking opgeroepen tot den strijd tegen de Franschen en hun bondgenooten. Zelfs bij den gouverneur van Tunis heeft men zulk een proclamatie op tafel gevonden. In dit stuk worden alle berichten van overwinningen 310 der bondgenooten leugens genoemd. De Fransche overheid moet machteloos staan tegenover deze steeds toenemende beweging. Moslim-soldaten in Tunis, die naar de slagvelden in Frankrijk zouden worden geveerd, weigerden te vertrekken. Men verwacht te Berlijn veel van de verdere ontwikkeling dezer beweging.

315 **De heilige oorlog.**

(Corr. Norden.)

Uit Konstantinopel schrijft men aan de "Tageszeitung", dat de Engelschen wel inzien, dat zij hun positie aan de Sjat el Arab niet lang zullen kunnen houden en dat zij op het onverwachts teleurgesteld zijn doordat de tot dusver getrouw gebleven sjeik van 320 Koweit zich thans tegen hen keert. Deze sjeik zou zijn paleis en alle openbare gebouwen in brand gestoken hebben en trekt met zijn legertje naar het noorden om zich bij den heiligen oorlog aan te sluiten.

AFRIKA.

325 **Turken en Franschen.**

KONSTANTINOPEL, 2 Dec. (W. B.) Volgens mededeelingen uit officieele bron werd ten zuiden van Marokko in Schanja bij Ain Galaka tusschen Senoësis en Fransche troepen onder bevel van generaal Largon, een gevecht geleverd. De aanvoerder der Senoësis, Sheik Abdullah van Schanja, werd gedood, maar zijn troepen sloegen de Franschen op de 330 vlucht. Ook in de streken Kanem en Wadai behaalden de Senoësis schitterende overwinningen.

(Het bericht munt niet uit door duidelijkheid. De streek Schanja ligt niet zuidelijk van (de stad) Marokko, maar noordelijk daarvan. Casablanca is de havenplaats. Een stad Ain Galaka is in deze buurt niet te vinden; wel geven onze kaarten een plaats 335 van dien naam in de streek Borkoe, gelegen in het Fransche gebied, ten zuiden van Tripoli, zich uitstrekkend naar den Congo. Red. H.blad.)

AMERIKA.

Tegen de contrabande.

340 NEW-YORK, 2 Dec. (Reuter.) De "New-York Herald" ontving een telegram uit Washington,

waarin wordt gemeld, dat het departement van buitenlandsche zaken een algemeen protest heeft ingediend bij Groot-Britannië tegen de aanmatiging van het recht om beslag te leggen op Amerikaansche ladingen van oonditioneele contrabande, bestemd voor neutrale landen en geconsigneerd aan de order van den kapitein.

345

DUITSCHLAND.

In de Rijksdag.

BERLIJN, 2 Dec. (Van onzen correspondent). Nooit zag ik den Rijksdag zoo vol als hedenmiddag. Men was zóó vrijgevig geweest met toegangskaarten, dat er op de tribunes een gedrang heerschte dat het luisteren zoo goed als onmogelijk maakte. De buitengewone belangstelling uitte zich ook op straat voor het gebouw, waar urenlang honderden menschen wachtten, vooral bij den ingang, waardoor de rijkskanselier pleegt het gebouw binnen te gaan.

Wie de lange redevoeringen van den voorzitter, die evenmin over voordracht als over stijl beschikt om eenigen indruk te maken, en van den rijkskanselier, benevens de korte beraadslagingen heeft aangehoord, die moet wel de overtuiging gekregen hebben, dat bij regeering, parlement en publiek, hetwelk op de tribunes ongehinderd teekenen van instemming mocht geven, een rotsvast vertrouwen heerscht op een voor Duitschland gunstigen afloop van den oorlog. Dit bleek het duidelijkst uit de redevoering van den rijkskanselier, die er met zijn gebruind gelaat uitstekend uitzag in zijn veldgrijs generaalsuniform. Doch de tenor van zijn speech was, hoe vol vertrouwen ook, zeer kalm. Hij scheen niet den indruk te willen wekken, alsof hij de moeilijkheden te licht telde, alsof spoedig een eind te voorzien is. Zijn politieke beschouwingen over de ontstaansgeschiedenis van den oorlog waren opvallend scherp tegen Engeland, dat hij de geheele moreele schuld gaf aan den Europeeschen oorlog en aan België's ongeluk. Deze zitting, hoe zeer zij ook het bewijs leverde van de eensgezindheid, die thans het Deutsche volk bezielt, was toch niet zoo indrukwekkend als die van 4 Augustus.

BERLIJN, 2 Dec. (W. B.) De Rijksdag kwam heden bijeen. Aan de Bondsraadtafel zat de rijkskanselier in de grijze generaals-uniform, alle staats-secretarissen en alle Pruisische ministers waren verschenen. Het Huis was dicht bezet. Vele afgevaardigden waren in de grijze uniform, sommige met het ijzeren kruis versierd. De president deed in zijn aanspraak uitkomen, dat de eensgezindheid van het Deutsche volk alle hindernissen overwint, in het bewustzijn van de zege en gedragen door de sterke militaire macht en economische kracht van Duitschland. (Levendige bijval.) Verder maakte de presidentieele rede gewag van het groote aantal vrijwilligers en afgevaardigden die dienst te velde doen. Hij herdenkt den in 't veld gevallen sociaal-democratischen afgevaardigde Frank en roemt de offervaardigheid van het gansche volk. Bij onze tegenstanders, ging hij voort, sloot zich Japan aan uit begeerte naar de teekenen van Deutsche cultuur in het Verre Oosten. Daarentegen vonden wij een bondgenoot in Turkije. Alle Islamitische volkeren willen het Engelsche juk afschudden en de grondvesten der Engelsche koloniale macht aan 't wankelen brengen. Onder de vaandels van ons leger en de vlag onzer vloot, besloot de president, zullen wij overwinnen. (Levendige bijval.) De Rijkskanselier zegt: de keizer, die zich buiten bij het leger bevindt, heeft mij opgedragen de Deutsche volksvertegenwoordiging, waarmede hij zich in den storm des gevaars in gemeenzame zorg voor het welzijn des vaderlands tot den dood eensgezind weet, zijn beste wenschen en hartelijken groet over te brengen. Ook onze eerste gedachte geldt keizer, leger, marine, onze soldaten, die voor de eer en de grootheid des rijks strijden. Vol trots, met rotsvast vertrouwen, zien wij op naar hen, naar onze Oostenrijksch-Hongaarsche wapenbroeders.

Op 4 Aug. gaf de Rijksdag, vervolgde de rijkskanselier, gehoor aan den onbuigzamen wil van het gansche volk om den opgedrongen strijd te aanvaarden en de onafhankelijkheid tot het uiterste te verdedigen. Sinds zijn groote dingen gebeurd. De onvergelykelijke dapperheid onzer troepen plaatste den oorlog in het vijandelijk land. Daar staan wij vast en sterk en kunnen met alle vertrouwen de toekomst tegemoet zien. Maar de weerstandskracht des vijands is niet gebroken. Wij zijn niet aan het einde der offers. De natie zal deze offers verder dragen met hetzelfde heroïsme als tot dusver. Want wij moeten en willen den verdedigingsoorlog voor recht en vrijheid tot een goed einde doorstrijden. Laat ons ook denken aan de kwaadwilligheid waarmede men zich aan onze in vijandelijke landen wonende weerlooze landslieden, vaak op alle beschaving logenstraffende wijze heeft vergrepen. De wereld moet ondervinden, dat niemand een Duitscher ongewroken een haar krenken kan. (*Stormachtige instemming.*) De verantwoordelijkheid voor dezen grootsten aller oorlogen is thans helder zichtbaar. De uiterlijke verantwoordelijkheid dragen diegenen in Rusland die de algemeene mobilisatie van het Russische leger doorzetten, de innerlijke verantwoordelijkheid

echter draagt de Britsche regeering. Het kabinet te Londen had den oorlog onmogelijk kunnen maken door Petersburg ondubbelzinnig te verklaren, dat Engeland niet willens was uit het Oostenrijksch-Servisch conflict een oorlog tusschen de mogendheden van het vasteland te laten voortgroeien. Zulke taal zou ook Frankrijk hebben gedwongen Rusland op energieke wijze van iederen oorlogsmaatregel af te houden. Onze bemiddelingspogingen tusschen Weenen en Petersburg zouden dan zijn geslaagd, en er was geen oorlog ontstaan. Engeland deed dit niet. Engeland kende de oorlogszuchtige intriges van een ten deele niet verantwoordelijke maar krachtige groep in de omgeving van den Tsaar. Het zag hoe het wiel aan 't wentelen raakte, maar greep niet in de spaken. Trots alle vredesverzekeringen gaf Engeland aan Petersburg te verstaan dat het aan de zijde van Frankrijk en daarmede aan de zijde van Rusland stond. Het Londensche kabinet echter liet dezen ontzaglijken wereldoorlog komen, omdat het een schoone gelegenheid scheen met behulp der politieke entente-genooten de levenszenuw van den grootsten Europeeschen concurrent op de wereldmarkt af te snijden. Zoo draagt Engeland met Rusland te zamen voor God en de menschheid de verantwoordelijkheid voor de catastrofe die over Europa en de menschheid is losgebroken. De Belgische neutraliteit, die Engeland voorgaf te beschermen, is een masker. 2 Augustus, des avonds zeven uur, deelden wij aan Brussel mede dat wij door ons bekende oorlogsplannen van Frankrijk ter wille van ons zelfbehoud gedwongen waren door België te marcheeren, maar reeds den middag van denzelfden 2den Augustus, dus vóór te Londen het geringste van deze démarche bekend kon zijn, had de Engelsche regeering Frankrijk onvoorwaardelijk ondersteuning toegezegd voor het geval van een aanval der Duitsche vloot op de Fransche kust. Van de Belgische neutraliteit werd daarbij geen woord gerept. Hoe kon Engeland nu beweren, dat het 't zwaard had getrokken omdat wij de Belgische neutraliteit hadden geschonden? Hoe konden Engelsche staatslieden, die toch nauwkeurig met het verleden bekend waren, eigenlijk van Belgische neutraliteit spreken? Toen ik 4 Augustus over het onrecht sprak dat wij met den marsch door België begingen, stond nog niet vast of de regeering te Brussel niet in de ure des gevaars zou besluiten het land te sparen en zich onder protest op Antwerpen terug te trekken. Om militaire overwegingen moest de mogelijkheid van een dergelijken gang van zaken toen, 4 Augustus, onder alle omstandigheden worden opengelaten. Reeds toen waren er onderscheidene aanwijzingen voor de schuld der Belgische regeering, positieve schriftelijke bewijzen stonden mij nog niet ten dienste. Aan Engelsche staatslieden waren deze bewijzen echter nauwkeurig bekend. Wanneer thans door te Brussel gevonden documenten vastgesteld is hoe de Belgische neutraliteit ten opzichte van Engeland werd prijsgegeven, heeft de geheele wereld klaarheid gekregen over twee dingen: toen onze troepen in den nacht van 3 op 4 Augustus het Belgische gebied betraden, bevonden zij zich op het grondgebied van een staat die zijn onzijdigheid zelf reeds lang had prijsgegeven. En het andere feit: niet om de Belgische neutraliteit, die het zelf mee heeft helpen ondermijnen, verklaarde Engeland ons den oorlog, maar omdat het meende met twee groote militaire mogendheden van het vasteland ons baas te kunnen worden. (*Levendige instemming.*) Reeds sinds 2 Augustus, sinds zijn belofte aan Frankrijk, was Engeland niet meer neutraal, maar feitelijk in oorlogstoestand met ons. De motiveering zijner oorlogsverklaring met de schending der Belgische neutraliteit was niets anders dan vertoon, met de bedoeling het eigen land en het neutrale buitenland op een dwaalspoor te brengen. Thans, nu het in alle bijzonderheden uitgewerkte Engelsch-Belgische oorlogsplan is onthuld, staat de politiek der Engelsche staatslieden van alle tijden voor de wereldgeschiedenis gekenschetst. De Engelsche diplomatie zelf gaf nog een proef te meer. Op haar aansporing ontrukte Japan het heldhaftige Kiautsjau en schond daarbij de Chineesche neutraliteit. Is Engeland tegen deze neutraliteitsschending opgetreden? Heeft het hier zijn angstvallige bezorgdheid voor neutrale staten getoond? (*Stormachtige instemming.*) Toen ik vóór vijf jaren, ging de Rijkskanselier voort, op deze plaats geroepen werd, stond tegenover het Drievoudig Verbond stevig in elkander de Triple Entente, een werk van Engeland, bestemd het bekende principe der "balance of power" te dienen. Dat beteekent in 't Duitsch de sedert eeuwen gevolgde grondregel der Engelsche politiek, zich tegen de sterkste mogendheid op het continent te keeren. Het moest in de Triple Entente tegenover de zuiver defensieve tendenzen van het Drievoudig Verbond. Daarin lag de vonk eener gewelddadige ontploffing. De Duitsche politiek had te beproeven, door zich te verstaan met afzonderlijke mogendheden der Triple Entente, het oorlogsgevaar te ontgaan, zij moest gelijktijdig onze weermacht zoodanig versterken, dat zij tegen den oorlog, wanneer die toch kwam, opgewassen zou zijn. Wij deden het een en het ander. In Frankrijk vonden wij altijd weer revanche-gedachten. Door eerezuchtige politici onderhouden, bleken deze sterker dan de zonder twijfel door een deel van het Fransche volk gekoesterde wensch, met ons in verhouding als goede burenen te leven.

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 december 1914

Met Rusland kwamen wij weliswaar tot afzonderlijke overeenkomsten, maar zijn vast verbond met Frankrijk, zijn tegenstelling met onzen bondgenoot Oostenrijk-Hongarije, zijn door panslavistische machtsbegeerte gestookte Duitschershaat maakten
475 overeenkomsten onmogelijk die in geval van politieke crisissen oorlogsgevaar buitensloten. Betrekkelijk het meest vrij stond Engeland. Hier kon het eerst een poging tot overeenstemming worden gedaan, die metterdaad den wereldvrede zou hebben gewaarborgd. In dien geest handelde ik. De weg was smal, dat wist ik wel. De
480 insulaire Engelsche wijze van denken heeft in den loop der tijden de politieke opvatting ingang doen vinden, dat Engeland krachtens een vanzelfsprekend dogma het *arbitrium mundi* toekomt, 't welk het alleen in wezen houden kan door onbetwiste heerschappij ter zee eenerzijds en het veelbesproken evenwicht der krachten op het continent anderzijds. Ik hoopte nimmer, ging de heer von Bethmann Hollweg voort, dit
485 oude Engelsche principe door vertoogen te breken. Wat ik voor mogelijk hield was, dat de groeiende markt van Duitschland het stijgend risico van den oorlog, Engeland nopen kon tot het inzicht, dat deze oude stelregel onhoudbaar werd en onpractisch, en een vreedzame schikking met Duitschland de voorkeur verdiende. Dit dogma verlamde echter altijd weer de mogelijkheid eener overeenstemming. Na de crisis van 1911 dwong de
490 volksstemming de Engelsche machthebbers tot toenadering met Duitschland. In moeizamen arbeid gelukte het ten laatste tot eenstemmigheid te geraken over verschillende quaestieuse economische belangenvraagstukken, die Afrika en Voor-Azië betroffen. Daardoor zou de mogelijkheid van politieke wrijving worden verminderd. De wereld biedt, wanneer men slechts de vrije ontplooiing onzer krachten niet hinderen wil,
495 voor beide volkoren ruimte genoeg om in vreedzame mededinging de krachten te meten. Dat was steeds het door de Deutsche politiek vertegenwoordigd beginsel, maar terwijl wij zoo onderhandelden, was Engeland rusteloos erop bedacht zijn betrekkingen tot Frankrijk en Rusland nauwer aan te halen. Beslissend daarbij was, dat buiten het politieke gebied steeds vastere militaire
500 schikkingen voor het geval van een continentalen oorlog zouden worden gemaakt. Engeland voerde deze onderhandelingen zooveel mogelijk in 't geheim. Wanneer iets daarvan doorlekte, werd de beteekenis er van in pers en parlement als volkomen onschuldig voorgesteld. Verborgen bleven zij ons niet. De algemeene situatie kwam hierop neer: Engeland was wel bereid, over afzonderlijke quaesties met ons tot
505 schikking te komen, bovenste, eerste politieke beginsel bleef echter: Duitschland moest in de vrije ontplooiing zijner krachten schaak gehouden worden door "balance of power". Wij hebben het aan waarschuwingen aan de Engelsche regeering niet laten ontbreken. Nog begin Juli 1914 liet ik de Engelsche regeering te verstaan geven, dat mij haar geheime onderhandelingen met Rusland over de marine-conventie bekend waren.
510 Ik maakte hem op de ernstige gevaren opmerkzaam die deze Britsche politiek voor den wereldvrede inhield. Veertien dagen later reeds kwam uit wat ik voorspeld had: als de oorlog is uitgebroken, laat Engeland allen schijn vallen. Luid en openlijk verkondigt het: Engeland zal strijden tot Duitschland is neergeworpen, economisch en militair. Daarop hebben wij aan onze vijanden maar dit eene antwoord: Duitschland laat zich
515 niet vernietigen! Evenals de militaire heeft ook de financieele kracht van Duitschland zich schitterend gehouden, zich zonder omzien in dienst des vaderlands gesteld. Het economische leven wordt in stand gehouden. Het getal werkloozen is betrekkelijk gering. De organisatiekracht, de organisatiekunst van Duitschland weet in aldoor nieuwe vormen gevaren te voorkomen, schade te verhinderen. Geen man, geen
520 vrouw onttrekt zich aan den vrijwilligen arbeid, geen werverstrom behoeft te worden geroerd, en alles voor het eenige groote doel: voor het land der vaderen, voor de hoop der kinderen, der kleinkinderen alles te offeren aan goed en bloed. Wanneer deze geest, deze zedelijke grootheid des volks, wanneer de millioenenmaal beproefde heldenmoed van ons volk in wapenen door onze tegenstanders als militarisme gesmaad
525 wordt, wanneer zij ons Hunnen en Barbaren uitschelden, wanneer zij een stroom van leugens over ons uitstorten, kunnen wij trotsch genoeg zijn, ons daarover niet te verdrieten. De rijkskanselier schildert den wonderbaarlijken geest, die de harten van het
530 Deutsche volk doortintelt in een nooit aanschouwde eenheid. Duitschland moet, Duitschland zal overwinnaar blijven. En wanneer de roemrijke, gelukkige vrede bevochten is, zullen wij, sprak de kanselier, dezen geest hooghouden als de heilige nalatenschap van dezen vreeselijk eindigend, maar grooten tijd. Ik herhaal het woord, dat de keizer sprak toen de oorlog uitbrak: "ik ken geen partijen meer, ik ken slechts Duitschers". Als de oorlog geëindigd is, zullen de partijen terugkeeren.
535 Zonder partijen, zonder politieken strijd, geen politiek leven, ook voor het vrijste, meest eensgezinde volk. Maar wij zullen er voor strijden - ik beloof het voor mijn deel - dat er in dezen oorlog slechts Duitschers mogen zijn. Met innigen dank gedenken wij Duitschlands zonen, die voor de eer van het vaderland het leven lieten.

540 Voor hun thans verlamden heldenmoed vereenigen wij ons in de gelofte, vol te houden
tot den laatsten ademtocht, opdat onze kinderen en kleinkinderen in een sterker
Duitschland, vrij, beveiligt [beveiligd] tegen bruut geweld en bedreiging kunnen
verder arbeiden aan de grootheid van het Rijk. Deze gelofte zal weerklinken tot onze
zonen en broeders, die verder strijden tegen den vijand, tot Duitschlands hartebloed,
545 waarvoor wij bereid zijn alles te geven. Wij zullen volharden totdat wij de zekerheid
hebben, dat niemand het meer zal wagen onzen vrede te verstoren, den vrede, waarin
wij het Duitsche bewustzijn, de Duitsche kracht zullen ontwingen en ontwikkelen als
een vrij volk. (*Stormachtige, toejuichingen, die voortdurend worden herhaald; in de
geheele zaal en op de tribune wordt in de handen geklapt.*) Na deze rede van den
550 rijkskanselier bewilligde de Rijksdag de gevraagde vijf milliard nieuwe
oorlogskredieten. Alleen de sociaal-democraat Liebknecht stemde tegen. Na het
slotwoord van den president wordt het oorlogskredietontwerp aangenomen. De zitting
wordt verdaagd tot 2 Maart 1915.

De Rijkskanselier.

555 De Rijkskanselier, von Bethmann Hollweg, is in het begin van November, toen hij zich
in het stafkwartier van een regiment veldartillerie in het westen bevond, aan een
groot gevaar ontsnapt. Vijandelijke vliegers hadden het kwartier verkend en de
artillerie begon daarop het te beschieten; een half uur nadat de officieren het
hadden verlaten en zich naar het gevecht aan het front hadden begeven werden de beide
560 hoeven, waarin het stafkwartier was ondergebracht, met hevig granaatvuur overstelpt
en ook eenige menschen gedood. Op de plaats, waar de rijkskanselier met een majoor
langer dan een half uur had staan spreken, sloeg een granaat in.

Een spion.

565 Naar in de "Frankfurter Zeitung" verteld wordt, was een Duitsch marine-officier Hans
Lody genaamd door de Duitsche marine naar Engeland gezonden om vandaar uit over
Kopenhagen berichten naar Duitschland te zenden. Hij was zich bewust, dat het eens
ontdekt moest worden en hij wist wat hem dan te wachten stond. Hij is ook als spion
aangehouden en in een regelmatige gerechtszitting ter dood veroordeeld. Zijn houding
570 voor de rechters had een zoo diepen indruk gemaakt, dat een geacht Londensch burger
uit het publiek op hem toegetreden was en hem de hand had gedrukt. Op den avond voor
zijn dood, heeft hij zijn betrekkingen in Stuttgart een afscheidsbrief geschreven,
die in het "Stuttgartsche Tageblatt" gepubliceerd is. Deze luidt als volgt: Tower of
London, 5 November. ...Ik heb op mijn God vertrouwd en Hij heeft beslist. Door vele
575 gevaren des levens heeft Hij mij geleid en steeds weer gered. Hij heeft mij de
schoonheden van de wereld getoond, meer dan aan millioenen onder ons en ik mag niet
klagen. Mijn uur is gekomen en ik moet den weg gaan door het donkere dal, zooals vele
van mijn dappere kameraden in deze vreeselijke worsteling. Hier is geen keus en geen
waarschuwing en daarom ga ik mijn lot tegemoet met denzelfden geest en moed van onze
580 roemrijke voorvaderen. Met God voor keizer en rijk. Moge mijn leven als een
bescheiden offer op het altaar des Vaderlands beschouwd worden. Een heldendood in den
slag is stellig schooner, maar die is mij niet vergund geweest en ik stierf hier stil
en onbekend in het land van den vijand. Het bewustzijn echter in dienst van mijn
vaderland te sterven, maakt mij den dood gemakkelijk. Al heb ik mijn vijanden niet om
585 genade gesmeekt, toch heb ik God gebeden, mij genadig te zijn en mijn gebed is
verhoord. Vaarwel, gij allen en bewaar de herinnering aan den Hans, dien gij kent.
Moge de Almachtige God u beschermen en den Duitschen wapens de overwinning schenken.
De krijgsraad heeft mij wegens samenzwering in den oorlog ter dood veroordeeld.
Morgen zal ik hier in den Tower dood geschoten worden. Het is mij een zeer groote
590 geruststelling, dat men mij niet als spion behandelt. Ik heb rechtvaardige rechters
gehad, ik zal als officier en niet als spion sterven. Vaarwel. God zegene U. Hans.

TELEGRAMMEN.

Ontploffing.

595 LONDEN, 2 Dec. (Reuter.) Zes personen werden gedood, een groot aantal gewond, bij de
ontploffing van een lyddietfabriek in de nabijheid van Bradford. In het nabijgelegen
dorp werden alle ruiten door den druk verbrijzeld.

Nederland en de oorlog.

Steenkolen.

600 Men meldt ons uit Zevenaar: Sedert Maandag is de invoer van steenkolen uit
Duitschland zeer beperkt. Er kwamen den laatsten tijd al niet veel kolentreinen
binnen, dus die thans nog komen, brengen slechts weinig wagens mede. In plaats van 40
wagens, zijn het er nu een stuk of tien, soms zelfs nog niet de helft.

605

Nationaal Steuncomité.

Door de Nederlanders te Orange-City (Vereenigde Staten van Amerika) werd een bedrag van ruim f3100 bijeengebracht voor de hulpbehoevende landgenooten in het moederland en aan de Koningin toegezonden. Namens H. M. werd dit bedrag afgedragen aan het

610

Vertrek geïnterneerde officieren.

Gistervoormiddag zijn te 's-Gravenhage, vergezeld van een le luitenant der infanterie van het leger, aangekomen een achttal geïnterneerd geweest zijnde officieren van gezondheid van het Belgische leger, die van ons legerbestuur vergunning hebben gekregen naar hun land terug te keeren. De militaire geneeskundigen, die allen in uniform waren, meldden zich aan het ministerie van oorlog en kort voor hun vertrek bij de Belgische legatie.

615

620

Brieven voor België.

Men deelt ons mede, dat de brieven bestemd voor België, die aan het Departement van Buitenlandsche Zaken waren toegezonden ten einde aan den koerier van het Departement te worden medegeven, voor zooverre zij ten gevolge der opheffing van den koeriersdienst hunne bestemming niet konden bereiken, per post zullen worden verzonden, zoodra daaromtrent overeenstemming met de Deutsche autoriteiten zal zijn verkregen.

625

Uit Roosendaal.

Aan de grensgemeente Esschen kwamen gisteren ongeveer 200 Deutsche cavaleristen voor grensbewaking. Grenspasseering is zeer moeilijk, ook voor de Hollanders die te Esschen wonen en trachten levensbehoeften in Holland te halen, daar in de grensgemeenten bijna niets meer te krijgen is.

630

BEURS EN NIJVERHEID.

Uit de Vereenigde Staten.

De heer Charles M. Schwab, president van de Bethlehem Steel Company, is met de Adriatic van de White Star Line naar de Ver. Staten teruggekeerd. De heer Schwab ontkende groote contracten voor oorlogsdoeleinden van Groot-Britannië of Frankrijk te hebben ontvangen. Ook is het niet waar, dat een contract voor de levering van staalproducten aan de Britsche regeering is afgesloten. Betreffende den bouw van een nieuwe projectielenfabriek zeide de heer Schwab: "Wij hebben te Bethlehem reeds een van de grootste projectielenfabrieken ter wereld. Ik heb geen orders voor het bouwen van onderzeeërs, noch ben ik aangesteld als algemeen inkoopagent in dit land voor de eene of andere Europeesche regeering.

640

645

De heer Schwab verklaarde verder dat het noodzakelijk was om naar Londen te vertrekken in verband met den bouw van een oorlogsschip voor Griekenland en voor het afsluiten van groote contracten voor Chili. De heer Schwab verwacht, dat van nu af de zaken voortdurend zullen toenemen. De Ver. Staten ondervinden den gunstigen invloed van de tegenwoordige toestanden in Europa. Duitschland b.v. produceerde 12-15 miljoen ton staal per jaar, waarvan 8-10 miljoen ton voor export. Daar Duitschland thans uit de exportmarkt is, zal zooveel te grooter vraag in de Ver. Staten ontstaan. Eenigen tijd geleden werd de productie van de Bethlehem Steel Company beperkt en de uitbreiding stopgezet. Thans wordt met bijna full speed gewerkt en wordt de fabriek in vele richtingen uitgebreid.

650

655

In antwoord op een vraag of de maatschappij voor die uitbreidingen ook nieuwe middelen nodig zou hebben, verklaarde de heer Schwab dat de kosten uit de ontvangsten zouden worden bestreden.

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27897]

660

EDITIE VAN 4 UUR. AVONDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit drie bladen.

DE OORLOG

De algemeene toestand. — De Wet gevangen genomen. — Het ontslag van generaal Rennenkampf. — De strijd in Polen. — De pers en de Rijksdagzitting. — Een historische dagorder. — Berichten uit de oorlogvoerende landen.

665

De algemeene toestand.

De Deutsche Rijksdag is gisteren bijeen gekomen, voor een korte zitting waarin met op

670 een na algemeene stemmen de gevraagde oorlogscredieten van vijf milliard werden
goedgekeurd. Ondanks het besluit van de sociaal-democratische fractie om voor die
credieten te stemmen, was de afgevaardigde Liebknecht de eenige tegenstander. Doch
aan die stemming ging vooraf een redevoering van den Rijkskanselier, die een
675 doorlopende beschuldiging was tegen Engeland. Engeland had, zoo verklaarde Bethmann-
Hollweg, den oorlog kunnen voorkomen, zoo het zich slechts krachtig genoeg had doen
gelden te Petersburg; doch de Londensche regeering, zeide de kanselier, liet dezen
ontzaglijken wereldoorlog komen, omdat het een schoone gelegenheid scheen, met behulp
der entente, de levenszenuw van den grootsten concurrent door te snijden. En de
680 kanselier zeide: "Zoo draagt Engeland met Rusland te zamen voor God en de menschheid
de verantwoordelijkheid voor de catastrophe die over Europa en de menschheid is
losgebroken." De Rijkskanselier kende op dat oogenblik waarschijnlijk nog niet het
Fransche geelboek, waarin een geheim rapport voorkomt, dat in Duitschland opgemaakt
door minister Etienne aan Jonnarts werd gezonden. En wij hebben gisteren uit dat
685 rapport een groot gedeelte aangehaald. In het bijzonder mag de aandacht worden
gevestigd op deze zinsneden, die wel een anderen kijk op de voorgeschiedenis van den
oorlog geven:

"Onze nieuwe legerwet is slechts een uitbreiding van de militaire opvoeding van het
Duitsche volk. Onze voorvaderen van 1813 brachten groote offers. Het is onze heilige
690 plicht het zwaard te scherpen, dat in onze hand is gegeven en het gereed te houden,
zowel ter verdediging als tot vernietiging van den vijand. Het denkbeeld dat onze
bewapeningen een antwoord zijn op de oorlogstoerusting en de politiek van de
Franschen, moet het volk worden bijgebracht. Het volk moet worden gebracht tot de
opvatting, dat een offensieve oorlog van onzen kant noodzakelijk is als wij de
uittartingen van den tegenstander willen bestrijden. Wij moeten voorzichtig optreden
695 om geen argwaan te wekken en om de crises te vermijden, die ons economisch leven
zouden kunnen schaden. De zaken moeten zoo geleid worden, dat onder den diepen indruk
van machtige bewapeningen, van aanzienlijke offers, van politieke spanning, het
uitbreken van den oorlog (Losschlagen) beschouwd zal worden als een verademing, omdat
er nu lange jaren van rede en voorspoed zullen volgen, zooals na 1870. De oorlog
700 moet van financieel standpunt worden voorbereid. Veel is in deze richting te doen. De
argwaan van onze financiers moet niet worden opgewekt, maar er zijn verschillende
dingen, die niet verborgen kunnen blijven." Wellicht had de Rijkskanselier, wanneer
hij deze publicatie had gekend, eenige bijzonderheden kunnen mededeelen over de
herkomst van dit geheime rapport. Evenals over de juistheid van het onderhoud, in dat
705 Geelboek gepubliceerd tusschen den Keizer, von Moltke en Koning Albert van België,
waarin de woorden voorkomen: Generaal Von Moltke sprak in juist denzelfden geest als
zijn soeverein. Hij verklaarde ook, dat oorlog noodzakelijk en onvermijdelijk was,
maar hij was nog zekerder van succes. "Want", zoo zeide hij tot den koning, "ditmaal
moeten we er een eind aan maken (cette fois il faut en finir) en uw majesteit kan
710 nauwelijks twijfelen aan de onweerstaanbare geestdrift die op dien dag het geheele
Duitsche volk zal meeslepen." Dat gesprek had in November 1913 plaats, en dus toen
scheen het oorlogsplan reeds vast te staan. Natuurlijk zonder de juiste
tijdsbepaling. Maar wel het plan, om als de gelegenheid zich aanbood er op los te
slaan. Of zouden ook die documenten, aan een historisch en critisch onderzoek
715 onderworpen, blijken valsch te zijn?

Ook op wat de Rijkskanselier zeide over de schending der Belgische neutraliteit, moet
de vinger gelegd worden. Welke documenten er ook gevonden zijn in Brussel, in de
archieven, na de inbezitneming der stad die doen niets af aan de onrechtmatigheid van
de daad, door de Duitse regeering op den [?]en Augustus begaan. En wij zien den
720 Rijkskanselier liever, zooals hij was op den 4en Augustus, toen hij zeide: "Mijne
Heeren wij verkeeren thans in een toestand van noodweer; en nood breekt wet! "Onze
troepen hebben Luxemburg bezet, misschien reeds Belgisch gebied betreden. Mijne
heeren, dat is in strijd met de bepalingen van het volkenrecht... "Het onrecht - ik
zeg het openhartig - het onrecht dat wij daarmede doen zullen wij weder trachten goed
725 te maken, zoodra ons militair doel bereikt is." Toen was de Rijkskanselier groter
dan nu hij poogt het onrecht, in Augustus openlijk erkend, goed te praten. De
berichten van het oorlogstooneel zijn opnieuw schaars. In het westen partieele
gevechten maar zonder groot belang voor den uitslag. Aanvallen bij Yperen gedaan en
afgeslagen, geschutvuur en gevechten op andere gedeelten van het oorlogstooneel.
730 En in het oosten een toestand dien men nog niet goed kan overzien.
Dit is nu wel zeker geworden, dat het plan van den Grootvorst Nikolaas Nikolajewitsj
de Duitse legers in te sluiten, mislukt is, ten gevolge van een verzuim van
generaal Rennenkampf, die met zijn leger te laat kwam in de hem aangewezen
stellingen.

735 Een telegram uit Petersburg aan Engelsche bladen meldt, dat Rennenkampf

dientengevolge van zijn ambt ontheven is. En de "Morning Post" meent dan ook op grond van dit feit te mogen aannemen, dat de toestand in Polen voor de Duitschers niet ongunstig is, zoo zij in staat zijn voldoende krachten in Polen te concentreeren, daar de Russische legermacht zich te veel verspreid heeft.

740 Andere berichten melden, dat de Duitschers zich krachtig versterken in Polen, en maatregelen schijnen te nemen, om zich zoo in te richten, dat zij op een wintercampagne in Polen kunnen rekenen. Zij hebben daartoe hunne stellingen aangeleund aan de Warta en de Weichsel, en pogen, gesteund door het spoorwegnet en de
745 aanvoeren van ammunitie en troepen, langs de rivieren een krachtige stelling te maken. Het blijkt uit de berichten van den Russischen generalen staf wel, dat de Duitsche troepen bij Lodz tot het offensief zijn overgegaan – al worden hunne pogingen, om de Russische stellingen ten noorden van Lodz te doen ontruimen ook als afgeslagen gemeld.

750 Van den strijd in Servië, waarvan slechts nu en dan iets wordt vernomen, kwam gisteren het bericht, dat de Oostenrijksche troepen van het Ve legerkorps Belgrado hadden bezet.

Het blijkt, dat de Serviërs de hoofdstad hadden ontruimd. Generaal Stepanowitsj was, naar luid van berichten uit Sofia, op den terugtocht.

755 De strijd in Servië is toch wel heel anders gegaan, dan in vroeger tijd, toen prins Eugenius van Savoye, om Belgrado te veroveren, volgens het bekende liedje handelde: "Er liess schlagen eine Brücke,
Dass man konnt' l?nüber rücken."

760 Thans is de verovering van Belgrado geschied door een leger dat uit het zuiden oprukkende, na de Bosnische grens te hebben overgetrokken, in samenwerking handelde met een uit het noorden komend leger.

De overtocht over den Donau is, onder de bescherming van het moderne geschut, een te gevaarlijk werk, om daaraan noodeloos een aantal menschenlevens op te offeren. Zoodat een omtrekkende beweging alleen tot het doel leiden kon.

765 Uit Pretoria komt het bericht, dat De Wet op een hoeve bij Mafeking door kolonel Brits is gevangen genomen. Nadat hij op 2 November met enkele volgelingen uit Transvaal de wijk had genomen, wist De Wet aan zijn vervolgers te ontsnappen en zich bij een klein commando aan te sluiten. Met dit commando trok hij voortdurend westwaarts; en zijn bewegingen waren zoo snel, dat het voor de regeeringstroepen niet
770 mogelijk was hem te bereiken. Doch de vervolging werd steeds voorgezet. Een afdeeling, waarbij De Wet zich had aangesloten, werd gevangen genomen; doch De Wet had die afdeeling den dag te voren verlaten, en zette zijn tocht naar het westen voort. Op den 1en December werd hij echter op de hoeve Waterburg door de troepen van kolonel Brits omsingeld, en zonder een schot te lossen werd het geheele commando,
775 waarbij hij zich bevond, 120 man sterk, gevangen genomen. Bij de operaties is slechts een ongeluk gebeurd, een der opstandelingen werd gewond.

Met de gevangenneming van Christiaan de Wet en zijn mannen zal de opstand in Zuid-Afrika nu wel gebroken zijn.

780 **Op het Oostelijk oorlogstooneel.**

Generaal Rennenkampf ontslagen.

LONDEN, 3 Dec. (Reuter.) De "Morning Post" verneemt uit Petrograd, dat generaal Rennenkampf uit zijn ambt ontzet is, omdat hij twee dagen te laat de hem aangewezen stelling bij de insluiting van de Duitsche legers heeft ingenomen.

785

De Tsaar aan het front.

PETROGRAD, 3 Dec. (R. T. A.) De Tsaar kwam aan het front aan.

De gezondheidstoestand van het leger.

790 PETROGRAD, 3 Dec. (R. T. A.) De chef van den geneeskundigen dienst van het leger op het Poolsche front seint, dat de gezondheidstoestand van het Russische leger niet alleen gunstig, maar zelfs uitnemend is. Het gemiddelde aantal zieken is tweemaal minder dan in vreedstijd.

795 **Engelsche meeningen over den strijd in Polen.**

LONDEN, 3 December. (Reuters bijzondere dienst). De "Daily Telegraph" verneemt uit Petrograd: De Duitschers legden verschansingen en geschutstanden aan in de fijn Strykof naar Sdoenska Wolja en maakten alle toebereidselen voor een langdurigen strijd. De Duitsche rechtervleugel is aangeleund aan de Wartha, de linkervleugel aan
800 de Weichsel, waarlangs scheepsladingen troepen en ammunitie aankwamen. De stelling steunt voornamelijk op den spoorweg Lowitsj-Lodz-Kalisch. De Duitschers hopen den

winter in Rusland te kunnen overblijven.

De "Morning Post" verneemt uit Petrograd over het jongste gevecht:

805 Van den strijd op Dinsdag zal het afhangen of de Duitsche troepen zullen kunnen
ontsnappen of ingesloten worden. Het feit, dat de Tsaar naar het front is gegaan,
wordt als een bewijs beschouwd voor het slagen van het plan van den grootvorst voor
de vernietiging der Duitsche legers.

810 De "Daily News"-correspondent te Petrograd meldt: Hier gelooft men, dat de Duitsche
aankondiging van de verdubbelde pogingen om door de stellingen der Franschen te
breken slechts een schijn is en dat groote Duitsche troepenafdeelingen nu op weg zijn
naar Polen.

815 De militaire medewerker van de "Morning Post" zegt, dat de toestand in Polen niet
ongunstig is voor de Duitschers, zoo zij voldoende troepen kunnen concentreren; het
Russische leger toch lijdt aan de groote verspreiding van de troepenmacht over een te
uitgebreid gebied.

De strijd in Polen.

De Petersburgsche correspondent van de "Times" meldt van 1 December:

820 Naar het oordeel van Russische militaire kringen heeft de toestand in Polen
buitengewoon en ongeëvenaard belang gekregen. Ondanks de zeer ongunstige
weersgesteldheid handhaven de Duitschers hun stellingen bij Lodz en Lowitsj, en de
vijand schijnt er zelfs op te rekenen dat hij versterkingen zal kunnen aanvoeren.
Maar hoe? De vijand moet weten dat de Russische legers een krachtigen ring vormen
825 langs het geheele oostelijke front en eveneens dat de Oostenrijkers geslagen zijn en
genoeg van den oorlog hebben en niet in staat of niet bereid zijn verdere hulp te
zenden. Het is eveneens duidelijk dat Oost-Pruisen te ver af is om basis voor een
tegen-beweging te zijn, zelfs indien de Russen daarniet over de overmacht in aantal
beschikken, terwijl bovendien de streek tusschen Plock en Soldau in dezen tijd van
het jaar voor troepenbeweging ongeschikt is.

830 De generalissimus maakte gisteren nog melding van een vergeefsche nieuwe poging om
den Duitschen rechtervleugel van de richting van Wielna uit te versterken. Gegeven de
Duitsche voorkeur voor flankbewegingen, moeten we er op rekenen dat de vijand
waarschijnlijk eveneens zal beproeven in de richting van den linkeroever van de
835 Weichsel op te rukken. Een aanwijzing hiervoor is blijkbaar de uitzending van
voorraden per schip, zooals bij Plock zijn buitgemaakt. De bezetting van deze plaats
door de Russen is van groot belang. De militaire deskundigen van de voornaamste
bladen erkennen vandaag allen, dat het Duitsche offensief wel zal worden voortgezet
en zij zijn van oordeel dat de eenige mogelijkheid van versterkingen deze is, dat die
840 aan het Westelijk front worden onttrokken. De aankondiging dat de Keizer te Thorn is
aangekomen versterkt deze opvatting en geeft recht tot het vermoeden dat een verdere
Duitsche opmarsch zal plaats hebben van dat punt uit naar den linkeroever van de
Weichsel.

845 De Russen hebben alreeds de noodige tegenmaatregelen genomen. Al mijn vrienden onder
de officieren verheugen zich dat de Duitschers in deze buurt zoo actief zijn. Als het
op zenuwen en volharding aankomt zijn we vol vertrouwen op de overwinning. Daarnevens
is, zooals een der deskundigen opmerkt, de beweging van Duitsche troepen van het
Westen naar het Oosten een steun voor de dappere bondgenooten van Rusland.

850 Een correspondent meldt uit Lodz een relaas over de jongste gevechten. Het zou
voorbarig zijn, zegt hij, te trachten een gedetailleerd overzicht te geven van de
dagelijksche gevechten in deze streek geleverd. Maar de lange reeksen van verlaten
loopgraven bij Zgierz, de talrijke vermeersterde transportwagens, de vele gevangenen,
toonon hoe hevig hier is gestreden. Vreeselijk zijn de ontberingen der troepen, die
855 stonden in de velden van Rzgow Toesjin en Zgierz, tusschen Lodz en Kutno, in de
moerassige valleien van de rivier de Mroga, waar de soldaten, het dunne ijs met hun
lichamen brekende, met de bajonet chargeerden. Zij verdreven een goed verschansten
vijand en joegen hem terug, de rivier met hun lijken vullend.

860 Volgens het laatste nieuws, aldus meldt de "Times"-correspondent verder, begon de
vijand Zaterdag een opmarsch aan den linkeroever van de Weichsel, waar de Russische
troepen te voren er in waren geslaagd 35 tot 40 werst op te rukken, aldus den
overgang van de rivier bij Plock bedreigend, waarvan de Duitschers gebruik maakten om
hun troepen van den rechter- naar den linkeroever over te brengen. De Duitschers
ondernamen toen een beweging in de richting van Lowitsj, om onze omtrekkende beweging
865 tot staan te brengen. De versterkte stellingen in de streek van Strykow en Zgierz
werden nog meer versterkt, nadat we de linie van de Mroga van Głofno tot Sobata
hadden bezet. Daar de spoorweg Lowitsj-Kutno-Thorn de eenige weg is voor vervoer en
concentratie van troepen in dat gebied, is het wel zeker dat in de richting van

870 Lowitsj hevig wordt gevochten. Verondersteld mag worden dat de concentratie van
nieuwe strijdkrachten in de omstreken van Wielna aanduidt dat de vijand bedoelt op te
rukken naar Petrokof ten einde zich een weg te banen in de opening tusschen onze
strijdkrachten aan het front van Warta en Weichsel en het leger dat tegen de
Oostenrijkers op de linie Tsjenstochof-Krakau ageert. Maar alle pogingen om tot
Szertsof, halverwege Wielna en Petrokof, op te rukken zijn met aanzienlijke verliezen
875 teruggeslagen.

Op Zee.

De "Emden" op de reede van Penang.

Een onzer lezers ontving een schrijven over de actie van de "Emden" bij Penang en
zendt ons daarover het volgende:

880 Mogelijk is het niet ondienstig, vooraf op te merken, dat Penang een eilandje is
tegen de westkust van het schiereiland Malakka en behoort tot de z.g. Straits
Settlements. De stad is gelegen op de Zuidoostkust van het eiland en men ziet dus van
uit de stad het vasteland van het schiereiland Malakka. De afstand tusschen Penang en
den vasten wal is twintig minuten varen. De reede van Penang heeft zooals vanzelf
885 spreekt een noorder- en een zuider-ingang. De zuidelijke ingang is zeer ondiep en
voor schepen van groote afmeting slechts bij hoogwater bevaarbaar. De scheepvaart
maakt daarom dan ook bijna uitsluitend van den noorderingang gebruik. Penang bezit
een aanlegsteiger waar twee mailstoomers te gelijk kunnen liggen. De ligplaats van
oorlogsschepen, die Penang bezoeken, is even ten noorden van de plaats waar de
890 handelsvaartuigen, ankeren, en de "Emden" moet dus door den noordelijken ingang zijn
binnen gestoomd en daar onmiddellijk op de oorlogsschepen gestuit zijn.

De brief luidt aldus:

"Gistermorgen om 5,25 werd ik wakker door een kolossaal lawaai. Ik dacht aan onweer,
895 maar weldra werd het me duidelijk dat het kanongebulder was. We stonden dadelijk op
en spoedden ons naar de kust, waar we een Duitschen kruiser, waarvan ik den naam nog
niet weet, bezig zagen een hier al eenigen tijd op de reede liggenden Russischen
kruiser te beschieten. Ik denk, dat er ongeveer 45 schoten gelost zullen zijn, toen
de Rus zonk. Van de bemanning, 326 man, verdronken er een tweehonderd. De overigen
900 werden gered, doch velen hunner waren gewond en bezweken er heden nog zes aan hunne
kwetsuren. Eén van de drie hier ook al eenigen tijd liggende Fransche torpedobooten
volgde den Duitscher. Ter hoogte van de Swimming Club echter werd ook deze
torpedoboot in den grond geboord. Hiervan werd niemand gered. Toen stoomde de
Duitscher kalm weg alsof er niets gebeurd was. Het Duitsche schip maakte op mij niet
905 den indruk van een reuzenschip te zijn. Zooals te begrijpen, was de geheele stad in
rep en roer. Het Russische schip lag vlak voor de Cricket Club en slechts een klein
topje van den mast komt nog boven het water uit. Het was een stout stukje van den
Duitscher, dat erkent iedereen. De Russen waren weer niet klaar en de Franschen
hadden geen stoom op met uitzondering van die eene torpedo, die dan ook in den grond
geboord werd. Hadden de Duitschers geweten, dat die andere twee geen stoom op hadden,
910 vermoedelijk waren ze er dan ook wel aangegaan. Het was een ontzettend lawaai, vooral
het geloei der projectielen, en het weerkaatsen door de bergen maakten het nog
heviger.

"Als de courant weer uitkomt zal ik die opzenden. Voorloopig is de courant door den
915 censor verboden.

"De Fransche torpedo-booten en de Russische kruiser hielden allang oefeningen in de
nabijheid van Penang, blijkbaar echter met gering resultaat. Russische matrozen, met
zeer ongunstige gezichten, liepen geregeld 's avonds door de stad. Ook de heel wat
sympathieker uitziende Fransche matrozen. De officieren hadden toegang op de Club.
920 Wat de Franschen betreft, die verveelden zich ontzettend, zij toch spraken geen woord
Engelsch en de overgroote meerderheid der Engelschen sprak geen Fransch. Het waren
anders geen ongeschikte menschen.

"Met het oog op de censuur zal ik maar niet verder over dit voorval uitweiden, anders
mocht de brief nog eens achtergehouden werden."

Onze stadgenoot voegt erbij:

925 "Het zal u vermoedelijk nog interesseeren te vernemen, dat nu ongeveer een maand
geleden alle Deutsche inwoners van Penang en Singapore gevangen gezet zijn en zich
bevinden in het thans voor verdedigingsdoeleinden niet meer gebruikte fort, dat
gelegen is vlak tegenover de plaats waar het Russische schip in den grond geboord
werd, zoodat de gevangen Duitschers reeds enkele dagen na hunne gevangenneming onder
930 de eersten waren, die het Deutsche succes gadesloegen."

BELGIË.

In en om Antwerpen.

(Van onze gewonen correspondent).

935 *Eenige dagboekbladen.*

24 Nov.

Het is sinds een paar dagen, na de felle vorst, huiverig weer. De hemel grijs, geen straaltje zon, één aanhoudende grauwe schemering van den morgen tot den avond. En de morgen komt laat, de avond vroeg. Zoo weegt bestendig een duisternis op ons.

940 Maar och, daarom klagen we niet. Want als de nacht verdwijnt, smakken wij reeds naar 't einde van den dag. Zijn het licht en het leven ons een gruwel geworden?

Men gaat slechts op de straat, gedreven door de noodzakelijkheid of door de verveling. Maar de baloorigheid raken we niet kwijt. Ze houdt ons vast, en verdooft onze zinnen als een nijpende hoofdpijn.

945 Ik verlaat 's morgens mijn huis met tegenzin, loop haastig door de tot modder gedooide sneeuw, langs de levenlooze huizen, en om mij heen loopen, even schuw en lusteloos als ik zelf, met het hoofd tusschen de schouders, met opgetrokken kraag, menschen, eenige zeldzamen, die op hun gelaat den weerschijn dragen van de pijnigende gedachte, de zware obsessie die ons allen martelt: Hoe lang nog?

950 Want men vraagt niet meer: hóe zal het eindigen? Men snakt naar een einde, welk het ook zij!

En toch, wat een volslagen onverschilligheid. Wie leest er nog kranten? De zeer, zeer weinigen, die nog een beetje hoop overhielden, die het laatste deeltje moed niet zagen ontglippen. Zij lezen iederen dag de "Nieuwe Rotterdamsche Courant", die geenszins door de Duitschers verboden is, zooals men geheel verkeerdelijk gemeld heeft. Maar hun nieuwsgierigheid stuit af op het laconische stilzwijgen der officieele berichten. Altijd maar die eendere zinnetjes: "Op het Westelijk front is de toestand niet veranderd". "In Polen wordt nog steeds om de overwinning gestreden." Wie praat er nog over den oorlog? Niemand, want over dit onderwerp is geen

960 conversatie meer mogelijk. Men zwijgt en men suft. Men laat Gods water maar over Gods akker loopen. Men heeft geen moed meer en geen wil.

Ik ben heden langs de haven gaan kuieren. Ik kon waarachtig geen beter middel vinden om de troosteloosheid die in mij is, nog wat te vergrooten. Het is ellendig! Het is er de desolatie van den dood, de meest complete verlatenheid. Geen leven, geen

965 gerucht, niets! Een volslagen stilte, benauwend en angstwekkend. Kaden en afdaken, waar het eertijds klonk en rameide van bedrijvigheid, waar het haastige volk van werklieden en vrouwen en bedienden bont door elkaar krioelde, waar de geuren zwaar hingen van suiker en koffie en wol en zerpzouten huiden, waar de kranen rammelden en kriepten en krijschten, waar de logge wagens bommelden over de straten in het van

970 olie en gestorte granen vettige slijk – het is er nu leeg en stil, niets roert er in de eindeloze verlatenheid. In de dokken waar het eens vol lag van kleurige schepen, opglanzend in de zon, is nu roerloos het effen, ongerepte watervlak. En drie kaailoopers, de handen in de zakken, de pet over de oogen, kouwelijk in hun dunne jasjes en versleten uitgerafelde broeken, rillend in hun dunne sjerpen om hun

975 ingetrokken hals, stampvoetend met de vuile stukgelopen schoenen in het kille sneeuwslijk – zij turen met hun rood ontstoken oogen over de Schelde, waar het grauwe water eindeloos klotst langs de muren, en spuwend een lange straal tabaksap langs hun vuil bestoppelde kin, droomen zij zwiingend van ik weet niet welke verre tijden, dat er nog jenever was in de kroegen, dat er centen te bedelen waren om tabak, dat er

980 te langvingeren viel in de weelde die eens lag opgestapeld daar ginds langs de groote stoombooten onder de afdaken, waar men lekker slapen kon tusschen de zuivere, geurige houtstapels, en de warme, zachte graanzakken...

Bloederig-rood gaat de winterzon onder in den grauwen hemel ginds achter het verlaten

985 Sint Anneken. Ik keer huiswaarts door de stad, waar de menschen zich heenspoeden, 't Is pas zes uur.

In een zijstraat valt eensklaps in de stilte een schot. De menschen loopen. Er staat een wagen met zakken en manden beladen, en er staan eenige soldaten omheen. Op een paar meters afstand ligt een man met zijn gelaat voorover, op het voetpad uitgestrekt. De soldaten rapen hem op. Het bloed sijpelt hem uit de borst. Hij is

990 dood. Het magere lijf slungelt in de gore werkmansplunje. Men legt het lijk op een handkarretje en rijdt er mee weg.

– Wat is er met dien man gebeurd?

– Hij wou een zakje meel van den wagen stelen, en een soldaat heeft hem

995 neergeschoten, verklaart mij een der omstanders.

Maar het nieuwsgierige volk komt nog steeds toegelopen. Aan mijn deur staat, een arme sloof met twee van honger en kou weenende kinderen te wachten tot mijn vrouw haar wat eten en warme koffie brengt. Een der kinderen kijkt

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 december 1914

mij aan met oogen, donker en groot starend in een bleek en mager gezichtje. Ik kan het dien avond zelfs bij het gezellig-ronkende vuur niet warm krijgen. Ik
1000 huiver als ik denk aan het bloedende lijk van den doodgeschoten meeldief en aan den haast verwijtenden blik van het arme kindje aan mijn deur...

25 Nov. In den grijzen ochtend kijk ik het venster uit. Een patrouille gaat met
1005 zwaren gelijken stap voorbij. Geen menschen op straat. Het treft me dat de militaire conservenfabriek voor mijn huis weer plotseling vol bedrijvigheid is. Dagen, weken lang is het er doodstil geweest en was er geen levende ziel te bespeuren. Op het groote plein tusschen de palissade en de donkerroode gebouwen stonden de wagens verlaten met leege kistjes en blikken doozen beladen, bedekt onder een dunne laag traag smeltende sneeuw. Nu echter rooken de hooge
1010 schoorsteenen. Ik zie achter de vensterruiten tegen den achtergrond van hoogvlammende vuren haastige schimmen loopen, en het hamert en ronkt er van den weer werkende machines. Voor de poort wandelt traag tot op de straat de Duitsche schildwacht. Hij kijkt links en rechts, bespeurt niemand en gaat dan, na zijn geweer tegen het schutsel te hebben neergezet, een langen, houten pijp stoppen.

1015 Als ik na een uur met mijn twee druk babbelende kinderen aan de hand op straat verschijn, staat de soldaat er nog. Mijn meisjes zwijgen, maar ik zie dat de Duitscher zijn best doet om haar zoo vriendelijk mogelijk toe te lachen. Hij roept iets over zijn schouder naar binnen, en er komen nog twee helmen, die ook achter het schutsel zaten te rooken, naar buiten. Het zijn twee reuzen met groote bruine
1020 baarden, en verlegen lachend kijken ze ons na, tot we de straat uit zijn. Ik heb het sindsdien meenen op te merken, dat de meeste bejaarde Landsturmsoldaten, met een verteederden glimlach op hun ruige gelaten, herhaaldelijk blijven staan, wanneer er kinderen voorbijgaan, die er wat aardig uitzien.

1025 Ik ga dien dag naar de Kommandantur, om een pas te vragen. Ik wil, nu het met den dag moeilijker wordt om brieven naar Holland mede te geven, de mogelijkheid voorzien om zelf mijn berichten over de grens te posten. Gewapend met een prachtige aanbeveling van den Hollandschen consul, geraak ik... tot aan de poort, waar een twee-meter lange soldaat, na mijn Empfehlung te hebben ingekeken, mij met een treiterig lachje terugwijst aan liet einde van de onafzienbare rij menschen die daar sinds de vroege
1030 ochtenduren opeengepakt staan te wachten. Mijn journalisten-prestige krijgt een gevoeligen deuk, nu ik bemerk dat ik in deze booze tijden niets meer blijk te zijn dan een zeer gewone sterveling. Maar daarom geef ik het toch niet op. Ik verneem dat men ook passen aflevert bij de schout-bij-nacht, den havencommandant Louran. Met die passen kan men per boot vertrekken. Daar is het gedrang veel minder. Een half uur wacht ik er naast den "Postsoldat", alweer een reus, met ontzettend groote handen, die zijn vervaarlijken neus snuit in een minuscuur dameszakdoekje met kant afgezet, en die vertrouwelijk praat met een dikbuikig Hollandertje, dat blijkbaar graag
1035 uitpakt met zijn kennis van het Duitsch. De reus vertelt hem dat München toch zoo'n "gemütliche Stadt" is, dat hij er iederen avond meer dan 36 Maszen bier dronk... Maar ik mag op mijn beurt binnen, en kom terecht bij een uiterst vriendelijken marine-officier. Ik leg hem mijn Hollandsche Empfehlung voor en maak hem met het doel van mijn bezoek bekend. De vriendelijke officier strekt de hand uit naar een formulier om mijn pas in te vullen, maar als ik hem mededeel dat ik Belg ben en slechts 31 jaar oud, houdt hij dadelijk met schrijven op... Ja, mem lieber Herr, es tut mir grosses
1045 Leid... maar ik kon toch geen pas bekomen, want wie kon weten of ik niet van plan was mij langs Holland om bij het Belgische leger te gaan voegen? Tevergeefs trachtte ik hem te overtuigen dat dit geenszins mijn bedoelingen waren. Sprak hem over Presseangelegenheden, niets hielp. Ten slotte bewees ik hem door een officieel stuk dat ik zelfs wegens lichamelijke zwakte ongeschikt was bevonden om krijgsdienst uit te oefenen, maar ook dit argument werd vriendelijk afgewezen met deze woorden: - Der König der Belgier fragt nicht ob seine Leute schwach sind oder nicht...

1050 Maar het feit dat ik te Leuven geboren ben, was den vriendelijken marine-officier aanleiding om met mij toch nog even een praatje te voeren over de gebeurtenissen in mijn ongelukkige geboortestad. Het Leitmotiv van zijn redeneering was natuurlijk
1055 weer: "die Leute hatten geschossen". Ik trachtte hem te bewijzen dat dit op zijn allerminst genomen nog steeds niet onomstootbaar bewezen was. En tegen het door de Duitschers reeds herhaaldelijk aangevoerde standpunt dat de onschuldigen het in dergelijke gevallen met de schuldigen bekoopen moesten, herhaalde ik den officier het gesprek dat een Antwerpsche wethouder (die zelf van Beiersche afkomst is) onlangs
1060 over diezelfde quaestie voerde met een der Duitsche legerautoriteiten. Bedoelde wethouder nam dan aan dat het niet mogelijk was geweest de onschuldigen te sparen, maar hij herinnerde tevens het geval dat bij de inneming van Antwerpen een doove brouwer van Brasschaat door de Duitsche soldaten was doodgeschoten geworden, omdat de

1065 man een hem gegeven Duitsch bevel niet verstaan had. De schuldige soldaten had men niet kunnen ontdekken bleek het. Waarom, vroeg de wethouder, hebt gij in dit geval het geheele regiment, waartoe de schuldigen behoorden, niet doen fusilleeren, vermits de onschuldigen het toch met de schuldigen moesten bekoopen? Evenals de Antwerpsche wethouder, kreeg ik op deze vraag geen ander antwoord, dan een zwijgenden glimlach...
1070 Maar met dat al heb ik nog steeds geen pas, en zit ik, evenals alle mannen van mijn ouderdom, in het triestige Antwerpen gevangen.

Van de Belgische grens.

Onze bijzondere correspondent seint uit Sluis:
1075 Eenige bewoners van Gent, die de stad ontvlucht zijn, deelden mij mede, dat de toestand daar vrij ernstig is. Na, het werpen van eenige bommen uit Fransche (of Engelsche) vliegmaachines zijn de Duitschers veel prikkelbaarder geworden, terwijl de stemming onder de bevolking, ook al door karige voorziening van voedsel – er wordt 2½ ons brood per dag gegeven – zeer gespannen is. De Duitschers hebben nu gijzelaars
1080 gesteld, n.l. den heer Braun, burgemeester, den pastoor van de St. Bavokerk en de volksvertegenwoordigers Siffer, Anzeele en Verhaege. Ze worden in hun huizen bewaakt.

DUITSCHLAND.

(Van onzen Berlijnschen correspondent.)

1085 Berlijn, 1 December.

De oorlog langs straat.

In December zal de oorlog wel heel zwaar drukken op het Duitsche volk. Een Kerstmaand zal het worden, vol verlangen, vol sombere gedachten, vol weemoed. Een Kerstmis zal het worden voor bijna alle gezinnen zonder man, vader, broer, zoon.
1090 Het groote feest, als heel de familie plechtig zich schaart bij den groenen boom. die straalt van tientallen lichten, glinstert van wattigen sneeuw, schittert van zilveren ijzel, zal nu zoo vreedzaam en opgewekt niet zijn, in het rampjaar 1914. Wie zal er den moed hebben, te zingen het "Stille nacht, heilige nacht", wanneer over het ijs van het Yser-kanaal, over de sneeuw van de Poolsche vlakten de kogels
1095 fluiten, wanneer de mannen, in de loopgraven, kleumend van kou, op van ontbering, denken aan het vaderland, aan het eigen huis, dan zoo heel ver weg... Tranen zullen er vergoten worden, meer, veel meer en veel smartelijker, dan in de vorige harde oorlogsmaanden, in de anders zoo vroolijke week van Kerstmis tot Nieuwjaar.
1100 Op den heiligen avond zullen er millioenen zijn in het groote Duitsche rijk, die zich zoo eenzaam voelen. En millioenen Duitsche mannen, die anders in kameraadschappelijken geest, bezielde door vaderlandsliefde, zich broeders voelen in het vijandige land, zullen dien avond ook eenzamen zijn. Moedig zullen zij zich troosten bij het zielige denneboompje met een paar brandende
1105 kaarsen in loopgraaf of woonhol, maar voortdurend zullen ze moeten denken aan de verre huiskamer. Jaren geleden las ik in het "Berliner Tageblatt" een keurig schetsje van den bekenden feuilletonist Paul Bleek, die beschreef, hoe hij op den avond voor Kerstmis te Parijs onder een brug, in striemende kou, twee arme kerels zag hurken bij een boompje met
1110 een paar brandende kaarsen. Twee Duitschers, die internationale paria's geworden waren, maar die dien avond toch heel innig dachten aan hun "Heimat". Zoo droevig zal voor millioenen Duitschers thans het Kerstfeest worden.

Zij, die in het vaderland niets ontberen, geen honger en geen kou lijden, hun leven
1115 niet wagen, zij trachten den broeders in het veld het Kerstfeest zoo aangenaam mogelijk te maken. Nu reeds zijn er treinen en auto's vol geschenken vertrokken naar het oosten en het westen. De kranten stelden inschrijvingen open voor kerstkisten, die vijf mark het stuk kosten, kisten, gevuld met warm ondergoed, chocolade, peperkoek, noten, sigaren, tabak, briefkaarten, met dennetakjes en kaarsen. Voor
1120 honderdduizenden marken is er reeds geteekend. En er werd zorg gedragen, dat zij, die niets van thuis krijgen, omdat zij geen thuis hebben, of geen bloedverwanten bezitten, die in deze tijden zich de weelde kunnen veroorloven iets te sturen, dien avond toch niet met leege handen staan. Alle Duitsche mannen in het veld zullen op den heiligen avond met vreugde de
1125 Duitschers herdenken, die thuis gebleven zijn. Maar of de weemoed toch niet aangesloten komt, wanneer in de loopgraven de kaarslichtjes flakkeren in den kouden winternacht?

In de eerste weken van Augustus, toen de schrik van den wereldoorlog loodzwaar op het

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 december 1914

- 1130 volk drukte, het geheele zakenleven met lamheid sloeg, was het in de groote, hooge warenhuizen van een angstwekkende leegte. Het personeel gaapte achter de toonbanken. Langzamerhand week de schrik en de winkels kregen het drukker. Nu is de tijd aangebroken, dat de warenhuizen lokken voor het Kerstfeest, dat zij allerlei Kerstartikelen ten toon stellen. Maar het ziet er thans voor de uitstalramen
- 1135 niet uit als in normale tijden. Is het anders mogelijk in een tijd, als kanongedonder het gebeier van de Kerstklokken overstemt, als de boodschap van het Kerstfeest: "Vrede op aarde" ongehoord versterft in het rumoer van de slagvelden, als oorlogsgeweld klinkt in plaats van het Kerstlied?
- 1140 Wel straalt een reusachtige kerstboom in de groote zaal. Maar de honderden electriche lichten schijnen nu niet op kinderspeelgoed, op bont gedoe, dat het kinderhart verheugt. In plaats van de kribbe van Bethlehem is er een slagveld gebouwd met vechtende troepen, brandende dorpen, vernielde vestingen. Voor alle ramen woedt de oorlog. Overall wordt slag geleverd. In divisies en brigaden,
- 1145 in heele legercorps rukt het militair uit tin op, onder de zwart-wit-roode vlag en onder de tricolore, in de geheimzinnige bosschen van Frankrijk en in de eenzame sneeuw van de Poolsche steppen. In bergen en ravijnen wemelt het van soldaten. In loopgraven hebben soldaten zich genesteld. De roodbroeken doen een stormaanval, die, zooals de Duitsche generale staf het technisch uitdrukt, "in sich selbst
- 1150 zusammenbricht". Cavaleristen rennen met wapperende vaantjes op hun lans. Uit verborgen soldaten dragen gewonden weg uit den hagel van kartetsen en granaten. Uitgeputte mannen worden weggesleept uit de vuurlinie. Reserves trekken op naar de bedreigde punten. Op een heuvel staat de staf, en de stafofficieren turen door de verrekijsers. Een auto vertrekt naar de voorste gelederen. Hoog in de lucht snort een
- 1155 Zeppelin. Van den anderen kant komt uit de wolken een vlieger geschoten. Ander speelgoed ziet men dit jaar niet. Geen kleine machines, geen spoorwegen, geen locomobielen, geen civiele poppen, geen stallen, geen meubelwagens. Alleen tinnen soldaten en alleen uniformen. Geen uniform is er denkbaar, dat thans niet verkocht wordt. Een kurassiershelm uit blik, een kuras uit karton, een karabijn uit hout. Een
- 1160 oorlogs-Kerstmis voor de grooten en de kleinen. Voor de grooten is het inkoopden thans reeds zoo goed als afgelopen. Wie koopt er dit jaar voor andere grooten, dan die in het veld staan? En hun geschenken zijn reeds weg. Men moet de veldpost den noodigen tijd gunnen...
- Een industrie voor kerstgeschenken is ontstaan. En de producten van deze nijverheid
- 1165 waren, dicht opeen tentoongesteld in de groote zalen van de warenhuizen. Men hoefde maar te loopen langs de verschillende toonbanken, hier en daar wat uit te pikken, alles te brengen naar de expeditie en wanneer men dan het adres van den soldaat gaf, dan zou het er wel komen aan het front. En men pikte uit den voorraad: wollen ondergoed, hoofdstulpen, polskousjes, kniewarmers, borstwarmers, kousen, voetlappen,
- 1170 hemden, broeken; uit de afdeeling levensmiddelen: blikjes met boter, vet paté, melk, fleschjes met koffie-extract, rum, cognac, capsules met thee, suiker, koffie, chocolade, pakjes met peperkoeken. De industrie heeft met verbazingwekkende vlugheid en practischen zin zich toegelegd op de fabricatie van nuttige artikelen in klein formaat. En met den durf, die den
- 1175 Duitscher nu eenmaal eigen is, organiseerde hij in Berlijn natuurlijk reeds een tentoonstelling, die den duidelijken naam draagt van: "Was der Soldat im Kriege braucht". Een oorlogs-mes is het, niet anders. Een Kerst-mes in oorlogsartikelen. Levensmiddelen in blikjes en tuben, vuurmakers, waterdichte laarzen, balsem tegen
- 1180 wintervoeten, opvouwbare baden uit gummi, slaapzakken, middelen om te wasschen zonder water en zonder zeep, kookapparaten om in den zak te steken tegelijk met mes en vork en lepel. En nog veel meer bruikbaar en onbruikbaar. Deze tentoonstelling typeert toch wel sterk de kracht van het Duitsche volk. En misschien dat deze kracht dit volk gemakkelijker brengt over het weemoedige
- 1185 Kerstfeest, dat het dit jaar wacht. Of zou, niettegenstaande het groote enthousiasme, dat thans nog bestaat voor de veldgrijze uniform, het beeld van den "Weihnachtsmann" in "Feldgrau" toch droevig stemmen?

1190 **De pers over de Rijksdagzitting.**

- BERLIJN, 3 Dec. (W. B.) De ochtendbladen bespreken allen de groote zitting van den Rijksdag. De "Lokalanzeiger" zegt: Opnieuw hoorde de wereld dat het geheele Deutsche volk eendrachtig achter de regeering staat en met vreugde bereid is tot alle offers welke verlangd zullen worden. Het "Berl. Tagebl." schrijft: De indruk van de eerste
- 1195 oorlogszitting van 4 Aug. werd gisteren in vele opzichten nog overtroffen. Reeds het

uiterlijk beeld was van overweldigende grootschheid. Niet alleen waren alle tribunes overvol, zelfs in de zittingszaal, die anders uitsluitend voor de afgevaardigden gereserveerd is, verdrong zich een groot aantal dames en heeren, en zooals in deze uiterlijkheden de traditioneele regelen werden geschonden, zoo was er ook niemand die
1200 zich ergerde dat na de rede van den Rijkskanselier langdurige toejuichingen en handgeklap volgden, waaraan niet alleen de afgevaardigden maar ook het publiek der tribunes deelnam. De openingsrede van den voorzitter, Kaempf was een waardig begin. Men kan niet meer bezonnen en met meer warmte spreken, dan hij; men kan ook niet met
1205 meer moed en zelfbewustheid zich tegenover de onvermijdelijken verliezen van dezen wereldoorlog plaatsen, dan hij. Hij trachtte niets te verbergen, hij sprak van de zware verliezen aan dooden en gewonden, sprak ook van den onvergetelijken Frank, die als eerste uit den Rijksdag den heldendood vond, en wiens plaats gisteren door zijn collega's met een lauwerkrans was getooid. De toespraak van den voorzitter eindigde echter met het trotsche woord: Dat alles schrikt ons niet af; in het vertrouwen op de
1210 rechtvaardigheid van dezen zaak verweren wij ons, moet het zijn, zelfs tegen de geheele wereld.

De "Voss. Ztg" wijst er op dat de Rijkskanselier niet veel behoefde aan te voeren ter toelichting van de tweede credietaanvraag van vijf milliard, daar over de noodzakelijkheid slechts één meening heerschte. De groote tijd vindt inderdaad geen
1215 klein geslacht.

De "Deutsche Tageszeitung" en de "Kreuzzeitung" laten zich in denzelfden geest uit.

In de "Vorwärts" publiceert het bestuur van de sociaal-democratische fractie in den Rijksdag de verklaring, dat de afgevaardigde Liebknecht tegen het gebruik in ondanks
1220 het besluit van de fractie tegen de oorlogscredieten stemde. Het bestuur betreurt deze inbreuk op de partijtucht, waarmee de fractie zich nog nader ten zeerste zal bezig houden.

FRANKRIJK.

1225 Vredes-illusies.

In het jongste hier aangekomen nummer van "La Paix par le Droit", komt in het voorwoord de volgende opmerkelijke – en toch tevens zoo natuurlijke – uitspraak voor. De redactie, Th. Ruysen, *president van de Association de la Paix par le Droit* en J. P. Puech, *secretaris van de Société française pour l'Arbitrage*, verdedigt zich tegen
1230 de verdenking dat van háár de rondzending zou zijn uitgegaan van een groot aantal geschriftjes aandringende op vrede, die door verscheidene bekende personen te Parijs zijn ontvangen. Men weet hoe wij over den tegenwoordigen oorlog denken, schrijven de redacteurs van *La Paix par le Droit*, en dat wij alle krachten hebben ingespannen om haar te helpen voorkomen: Maar, op het oogenblik, dat de geheele natie zich verzamelt
1235 in een gevoel van bewonderen waardige eenheid, meenen wij dat het niet aan ons is te verklaren, dat Frankrijk moede is. Wij zouden het niet zeggen als wij het dachten en wij denken het trouwens volstrekt niet. Wij meenen, dat de oorlog die ons is opgelegd door twee natiën, welke door de militaire kasten worden beheerscht, door den aard
1240 zelf van den aanval een oorlog blijkt te zijn tegen het militarisme, tegen de bewapeningen, een oorlog aan den oorlog. Daarom willen wij, overtuigd, dat de zaak van Frankrijk en zijn bondgenooten de zaak is van het recht en van de vrijheid, noch één woord uitspreken, noch één zin schrijven, noch één gebaar maken, dat men zou kunnen uitleggen als een bekentenis van twijfel of verslappung.

(N. Ct.)

1245

ENGELAND.

Hoe een leger gevoed wordt.

(Van onzen eigen berichtgever.) Londen, 30 Nov. Wie zich de geschiedenis herinnert van den Zuid-Afrikaanschen oorlog, zal weten dat er in die dagen heel wat aan te merken was op het Engelsche leger. Niet alleen dat men hiervoor een dergelijken
1250 oorlog allerminst was voorbereid en ten slotte, om toch maar te kunnen overwinnen, met haastigen spoed legers werden gevormd uit mannen, die voor hun taak meerendeels niet berekend waren, ook de uitrusting der troepen liet in menig opzicht te wenschen. Men weet hoe de proviandeering der troepen te kort schoot en dat allesbehalve
1255 vaderlandslievende leveranciers vaak levensmiddelen leverden, die op zijn zachtst uitgedrukt onvoldoende waren; er is in die dagen op vaak zeer afkeurenswaardige wijze misbruik gemaakt van de schatkist door leveranciers, die slechts op eigen voordeel bedacht waren. Thans, nu Engeland wederom in een geweldigen oorlog is gewikkeld, wordt wel bewezen dat men hier uit de ondervinding tusschen 1899 en 1902 opgedaan,
1260 véél geleerd heeft. Ofschoon ook thans het geheele Engelsche volk nog niet weerbaar is en ook nu nog, waar zóóveel op het spel staat, terwijl de oorlog reeds vier

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 december 1914

1265 maanden woedt, nog dag in, dag uit moet worden aangedrongen op dienstnemen in het leger en nog steeds de recruten met haastigen spoed geoefend moeten worden, is reeds ruimschoots bewezen, dat groote verbeteringen hebben plaats gehad. Het in in België en Noord-Frankrijk bewezen – het juist gepubliceerde derde rapport van Sir John French bewijst het opnieuw – dat het Engelsche staande leger volkomen voor zijn taak berekend was; hadden de Duitschers in plaats van eenige honderdduizenden dier Britsche troepen er een paar millioen van dat kaliber tegenover zich in het veld
1270 niet alleen het staande leger, doch ook de territoriale troepen hebben reeds meer dan eens blijken gegeven van hun groote beteekenis in het veld. Vroeger spotte men hier evengoed met de volunteers, als bij ons te lande met de schutterij, maar evengoed als men thans in ons vaderland met lof spreekt over de landweer, kan men hier thans trotsch zijn op die vrijwilligerscorpsen. Lord Haldane, de vroegere minister van
1275 oorlog, heeft zich door de wijze, waarop hij die volunteer-corpsen wist te doen hervormen tot de territoriale troepen van deze dagen, een blijvende plaats veroverd in de geschiedenis van het Engelsche verdedigingswezen te lande.

1280 Terwijl men tot het beëindigen van den Zuid-Afrikaanschen oorlog maar "rijp en groen" aannam en ten slotte daarheen legercorpsen zond, bestaande uit mannen, wier fysiek, intellect en moraal vaak veel te wenschen lieten, kan men thans dagelijks zien dat Lord Kitchener volstrekt maar niet alles aanneemt voor zijn territoriale troepen. De mannen, die wij nu overal zien, gereed om straks hun leven te gaan wagen op de verschrikkelijke slagvelden aan den overkant van het Kanaal, maken in hun geheele
1285 optreden een uitmuntenden indruk. In dat opzicht is ontzettend veel verbeterd in de laatste tien jaren, en blijkbaar is zulks ook het geval met betrekking tot de uitrusting en de voeding van den soldaat. Daarvan hangt, zool niet alles, dan toch ontzettend véél af, want het is niet te verwachten dat een slecht gekleede en slecht gevoede soldaat veel zal kunnen uitrusten. Een der bekende medewerkers van de "Daily Chronicle", Philip Gibbs, deelt omtrent de intendance van het Britsche leger vanochtend een en ander mede dat wel waard is hier gedeeltelijk te worden
1290 weergegeven. De Britsche soldaat, dus verklaart hij, heeft over zijn voeding heelemaal niet te klagen. De Fransche soldaat benijdt hem in dat opzicht en Gibbs heeft deze dienaangaande meer dan eens hooren zeggen: "Ma foi! Onze Britsche kameraden worden gevoed als prinsen! Zij krijgen zelfs jam bij hun brood. Jam! De lucht van "bacon" stijgt op uit hun loopgraven en wij snuiven er den geur van op, die liefelijker is dan die van de heerlijkste bloemen. De Engelschen eten even goed als zij vechten – dat wil zeggen – geweldig."

1300 Het dagelijksch rantsoen van den Britschen soldaat bestaat, dus deelt Gibbs dan verder mede, uit 1½ pond versch vleesch of 1 pond geconserveerd vleesch; 1 1/4 pond brood; 4 ons bacon; 3 ons kaas; 4 ons jam; 3 ons suiker; ½ pond versche groenten of 2 ons gedroogde groenten; 5/8 ons thee, koffie of cacao, terwijl hij wekelijks bovendien krijgt 2 ons tabak of 50 sigaretten. De intendance-staf heeft reeds sedert
1305 jaren de voedings-quaestie bestudeerd en is ten slotte tot de wetenschap gekomen, dat de genoemde hoeveelheden den soldaat te velde volkomen berekend houden voor zijn taak. De groote domheden op dit gebied in vroegere oorlogen begaan; de omkooprijen en verwarring, waarvan toen vaak sprake is geweest, behooren thans voor goed tot het verleden. Een der meest ingrijpende hervormingen bij de intendance is geweest dat de
1310 tusschen-persoon bij de leverantiën geheel uitgeschakeld is geworden; het Departement van Oorlog koopt thans alleen van de fabrikanten en groote leveranciers, zoodat uit de groote centrale militaire depots alles direct aan het leger te velde gezonden kan worden. Alle leverantiën worden te voren door deskundigen geschat en streng gekeurd; inspecteurs der volksgezondheid inspecteeren dagelijks de fabrieken, en op die wijze
1315 kan er van omkooprij en het leveren van minderwaardige artikelen haast geen sprake meer zijn. Bovendien weet de fabrikant nooit waarheen zijn goederen verscheept zullen worden; alles levert hij af aan het spoorweg-station, zonder dat hij ooit te weten komt of hij inferieure leveringen veilig zou kunnen afleveren voor een bestemmingsplaats ver van hun plaats van herkomst gelegen. Toen de oorlog uitbrak, had Engeland groote hoeveelheden levensmiddelen in zijn magazijnen, sedert zijn de
1320 voorraden verdubbeld en het transport naar het vasteland is zoo merkwaardig goed geregeld geweest en de vervoermiddelen aldaar naar de loopgraven zijn zoo uitnemend in orde, dat nog geen soldaat over de voeding te klagen had. Het eenige wat het Britsche leger uit Frankrijk zelf gekocht heeft was fruit." Wanneer men bedenkt dat
1325 Engeland dagelijks te voorzien heeft in de levensbehoefte van ongeveer een half millioen zijner zonen aan den overkant van het Kanaal en dit geschieden kan zonder eenige stoornis, dan pleit zulks ontegenzeggelijk voor de intendance van het

1330 Ministerie van Oorlog, doch ook weder voor de waakzaamheid de vloot, waardoor al die transporten veilig overkomen, en dan verklaart het zich des te meer, waarom de Duitschers er alles op gezet hebben om vasten voet te krijgen te Duinkerken, te Calais, te Boulogne, als zulks mogelijk is.

Steunbeweging in Engeland.

1335 LONDEN, 2 Dec. (Reuter.) De bevolking der hospitalen voor de gewonden en de instellingen, die vluchtelingen van de geallieerde naties opnamen, hebben groote hoeveelheden voedingsmiddelen te verdeden, als schapenvleesch, boter, kaas, confituren, vruchten enz., gezonden door de koloniën. Alleen de stad Sydney stortte 60,000 pond sterling. Tot heden heeft de door den prins van Wales geopende inschrijving voor de slachtoffers van den oorlog vier millioen pond sterling opgebracht.

Hulp uit Britsch-Indië.

1345 LONDEN, 2 Dec. (Reuter.) Lord Curzon, oud onderkoning van Indië, een der beste kenners op het gebied van Indische zaken, heeft in een hier ter stede gehouden rede als zijn meening uitgesproken, dat de aanbieding der Indiërs om het Britsche rijk te helpen spontaan en ernstig was. Het aanbod, afkomstig van vorstelijke personen, lieden uit de hoogste rangen der inlandsche maatschappij en uit alle klassen der bevolking werd gedaan zonder kunstmatige practijken om de stemming te bewerken. Deze warme manifestatie van loyauteit, was niet alleen afkomstig van rassen met 1350 oorlogszuchtige neigingen, maar alle klassen waren bewogen door dezelfde sentimenten. Lord Curzon voegde eraan toe, dat hij zijn zwijgen over het getal der Indische troepen, die Indië reeds hebben verlaten om zich te begeven naar verschillende deelen des rijks, omdat het van belang is deze dingen geheim te houden, maar het getal overschrijdt alles wat de wereld zich voorstelt.

In krijgsgevangenschap.

1360 LONDEN, 3 Dec. (Reuter.) De correspondent van de "Daily Mail" bracht een bezoek aan het kasteel van lady Dundonald, Manorhouse in Wales, waar 98 Duitsche officieren en 57 Duitsche soldaten en burgers onderdak zijn gebracht. De correspondent sprak met luitenant v. Tirpitz, die vol lof was over de correcte en hoflijke behandeling welke de gevangenen ondervonden, die traktement ontvangen, verbonden aan denzelfden rang in het Engelsche leger. Zij beschikken over een piano, muziek, een boekerij, wijn, bier en een goed voorziene tafel. V. Tirpitz bracht hulde aan de ridderlijkheid van de Britsche matrozen, die de overlevenden van het zeegevecht bij Helgoland redden.

Typhus te Calais.

1370 Wij hebben gisteren melding gemaakt van het voorkomen van typhus onder de Belgische troepen, die nog te velde zich bevinden. De mededeeling hieromtrent in de "Times" heeft onmiddellijk resultaat gehad. Het comité van het Britsche Roode Kruis en de Order of St. John heeft reeds een som van 10,000 p. st. beschikbaar gesteld voor de bestrijding van deze ziekte.

RUSLAND.

Krijgsgevangenen.

1375 PARIJS, 3 Dec. (Havas.) Honderdtwintig Duitsche officieren, o.w. twee generaals, zes kolonels, achttien majoors, zijn te Kief in krijgsgevangenschap aangekomen.

TURKIJE.

Tegenspraak.

1380 BERLIJN, 3 Dec. (W. B.) Ambtelijk. Naar over neutrale staten bekend wordt, beproeven Engelsche kringen in Egypte stemming tegen Duitschland te maken met de bewering als moet het Turksche leger Egypte voor Duitschland veroveren. Wij zijn gemachtigd dit als onjuist te kenmerken.

1385 **Turksch succes.**

CONSTANTINOPEL, 2 Dec. (W. B.) De Turksche troepen, die in de streek van Tcharokh (Russisch Kaukasusgebied) oprukten, behaalden nieuwe successen. Zij bezetten de stad Ardanutsch, 20 kilometer ten oosten van de Tcharokh-rivier.

1390 **Vreemdelingen in Turkije.**

(Corr. Norden.)

Uit Konstantinopel wordt aan de "Pol. Korr." geschreven, dat het besluit, volgens hetwelk mannelijke onderdanen van vijandelijke staten tusschen 19 en 45 jaar als

1395 krijgsgesvangenen worden behandeld, in Turkije streng wordt gehandhaafd. Voor de Belgen, die zich daar bevinden, geldt de maatregel niet, daar zij onder de tegenwoordige omstandigheden worden beschouwd als Duitsche onderdanen.

ITALIË.

Italië blijft neutraal.

1400 De "Lok. Anz." verneemt uit Rome: In strijd met alle hier bestaande gewoonten, heeft de regeering in een officieele mededeeling omtrent den ministerraad van gisteren reeds duidelijk de verklaring doen weten, welke zij morgen in het parlement zal geven. In deze mededeeling wordt gezegd: dat de verklaringen, voor zoover zij
1405 betrekking hebben op Italië's standpunt ten opzichte van het Europeesche conflict, kort zijn en de tot nu toe gevolgde politiek van vastberaden waakzame onzijdigheid zullen bevestigen. Men beschouwt in de wandelgangen van Monte Citorio deze ongewone openhartigheid als een bevestiging van het feit, dat de regeering zeker meent te zijn van de groote meerderheid.

1410 **VEREENIGDE STATEN.**

Amerika en bewapening.

LONDEN, 2 Dec. (Reuter.) 250 New-Yorksche ingezetenen hebben een ligue van de nationale veiligheid opgericht met het doel door de wetgevende lichamen van staat en unie de noodige wetten te doen aannemen om de publieke veiligheid te beschermen. Een
1415 motie werd in de vergadering aangenomen, waarin aan president Wilson wordt gevraagd een onderzoek in te stellen naar de bewapening der natie, uit overweging dat, indien de internationale verhoudingen zouden komen te veranderen, het onvoorzichtig zou zijn de nationale verdediging te laten afhangen van overhaaste maatregelen, genomen onder den drang der omstandigheden. Een welbekend schrijver, die lid van de ligue is
1420 geworden, zeide dat wanneer Engeland mocht worden verslagen en zijn vijanden toestemming vroegen om de Hudsonvallei te volgen tot in Canada, de Vereenigde Staten niet in de gelegenheid zouden zijn de vraag af te wijzen. Zij zouden zich onzijdig kunnen verklaren, maar men heeft een voorbeeld voor oogen waar dat toe leidt, en alle steden aan de Hudson-vallei zouden tot ruïnes worden vernield.

1425

ZUID-AMERIKA.

Anti-Duitsche betoogingen in Chili.

LONDEN, 2 Dec. (Reuter.) De bladen bevatten een telegram uit Santiago melding makende van anti-Duitsche betoogingen te Valparaiso. De menigte wierp met steenen naar
1430 gebouwen van Duitschers, het consulaat, de bank en tramwagens. De ongeregeldheden zijn het gevolg van de verontwaardiging der bevolking over de schending van Chili's onzijdigheid door Duitsche oorlogsschepen.

ZUID-AFRIKA.

1435 **De Wet gevangen.**

LONDEN, 2 Dec. (Reuter.) Officieel wordt uit Pretoria gemeld, dat De Wet gevangen is genomen.

PRETORIA, 3 Dec. (Reuter.) Kolonel Brits nam Dinsdag De Wet gevangen op een hoeve, honderd mijlen oostelijk van Mafeking. De Wet wist, nadat hij op 2 November met vier
1440 volgelingen in Transvaal de wijk had genomen, aan zijn vervolgers te ontsnappen. Hij voegde zich daarop bij een klein commando van rebellen in het district Schweizer Reneke. Met deze strijdmacht trok De Wet snel in westelijke richting, maar hij werd onophoudelijk vervolgd. Op 27 Nov. werd een deel van zijn strijdmacht gevangen
1445 genomen. Thans werd De Wet met zijn 52 overgebleven volgelingen op een hoeve omsingeld. Hij gaf zich over zonder verder verzet.

CHINA.

Stemming in China

1450 (Corr. Norden.)
Over de stemming in China meldt de "Wiener Allg. Ztg.": De Chineesche pers richt zich steeds krachtiger tegen Rusland en Japan. Een groote vergadering in Kirin verklaarde in een door haar aangenomen motie, dat het Russisch-Japansche verbond China's integriteit bedreigde. Tegelijkertijd werd tot den boycot van Russische en Japansche
1455 goederen en aangedrongen op versterking van het Chineesche leger door invoering van den algemeenen dienstplicht en door omvangrijke maatregelen besloten. Verder werd voorgesteld het Russische en Japansche papieren geld buiten omloop te stellen.

Van Dag tot Dag.

1460 **Palestina in oorlogstijd.**

Hoe deze wereldbrand alle volken teistert! Sinds ik zestien jaar geleden in Palestina reisde lees ik nu en dan een paar bladen, die mij op de hoogte houden van wat er plaats grijpt in dat land, gewijd door zijn verleden, dat naar mijn meening een schoone toekomst tegemoet gaat. Maar het volk moet nog eerst eens de Roode Zee en de
1465 Woestijn door. Eerst nieuwe beproeving dan victorie. Zoo las ik heden hoe in Jerusalem, ja in geheel Palestina geleden wordt door den oorlog. De berichten dateeren van vóór den dag dat Turkije, na reeds oorlog gevoerd te hebben, den oorlog verklaarde. En na dien dag zal het dus erger geworden zijn. Maar reeds te voren waren armoe en bittere ontbering onbeschrijfelijk groot geworden. Er was gebrek aan alles. 1470 Zij die nog wat hadden konden het niet in handen krijgen. De bank-instellingen weigerden kasbriefjes, te betalen of deposito's af te geven. Stoombooten, die verwacht waren, kwamen niet aan. Gemeenschap met Europa door telegraaf of post was afgesneden. Sinaasappelen en amandelen, ter waarde anderhalf millioen gulden, konden niet verscheept worden. Er was geen werk te verkrijgen, en men vreesde voor hongersnood.

1475 De ergste lijdens waren zij, die voor hun onderhoud geheel of gedeeltelijk afhangen van giften, welke hun jaar na jaar uit den vreemde worden toegezonden. Nu bleven de giften uit, niet alleen omdat de schepen ontbreken die ze steeds overbrachten, maar omdat ze voornamelijk gezonden werden uit Hongarije, Polen en Rusland, die nu in
1480 bitteren strijd gewikkeld zijn. In Galicië en Russisch Polen zag ik zelf eens de groote bussen in de synagogen, waarin elke week geld gestort werd door vrome Joden, die nu zelve geen tehuis meer hebben, of al hun kracht wijden aan het leenigen van leed in eigen omgeving.

1485 Een Amerikaansche pleegzuster in Jerusalem schrijft, dat behalve een enkele Italiaansche boot nu geen schip meer het verkeer over zee openhoudt, en dat goud alleen als ruilmiddel wordt aangenomen. "De gasthuizen worden gesloten" zegt zij, "en ook van de scholen zijn de deuren dicht, omdat er geen geld is, en de mobilisatie op al de onderwijzers heeft beslag gelegd. Want de Turksche regeering mobiliseert met
1490 alle krachten (dat was vóór de oorlogsverklaring) en heeft alle mannen tusschen de 20 en 45 bij het leger ingelijfd. Er zijn een aantal Joden, die voor duizend franken per persoon zich hebben vrij gekocht. Winkels en magazijnen zijn leeg-geplunderd voor het Turksche leger, en dit alles komt nu zoo slecht, want in dezen tijd van het jaar, vóór de regens, heerschen altijd vele ziekten, en die worden nu door gebrek aan
1495 voedsel verergerd. Daardoor is het onmogelijk zieken te verplegen zonder tevens stoffelijke hulp te geven in de gezinnen. Het is ontzettend. Gezinnen, die nooit hulp behoeften te vragen, moeten dit nu doen, of van honger omkomen. Wij hebben hier in Jerusalem vele schoenmakers, zadelmakers en andere ambachtslieden, die door de Turksche regeering worden gedwongen van alles voorraad te maken voor het leger...
1500 maar natuurlijk worden ze niet betaald! Ik verpleegde de vrouw van een zadelmaker, die een tweeling had ter wereld gebracht. Zij was ziek van honger, Haar man had vijf weken voor de regeering gewerkt, maar had niets er voor ontvangen en hij en zijn vrouw waren geheel broodeloos, behalve een korst, welke de kinderen soms van de burens kregen. Het was onmogelijk haar te helpen zonder haar wat melk en vleesch te geven om
1505 haar op krachten te brengen. Maar onze middelen houden het niet tot November uit. En dit is alles.

In Lo-Maan Zion, het Rothschild Hospitaal, werd aan allen, die er arbeidden medegedeeld, dat geen salaris kon worden betaald, daar er niet aan geld te komen was,
1510 maar dat allen mochten blijven, die wilden werken voor dagelijksch onderdak en voedsel, en dit werd dankbaar aangenomen. De Joodsche gemeenschap doet alles wat zij kan om te helpen. Drie soep-keukens zijn geopend, een in Beth Aam, een andere in Beth Jayna, een derde in Meah Shearem. Er is nog slechts voor korten tijd meel in voorraad. De heer Ruppin beloofde vijftig zakken tarwe te zenden, maar het is nu niet
1515 veilig dit te doen, daar de Regeering het voor het leger verbeurd verklaren zou, terwijl het op weg naar Jerusalem was. Er is gebrek aan medicijnen, vooral aan quinine. En dit is een ramp, want deze is zoo noodig in deze maanden voor bestrijding van de malaria".

Zoo schreef deze Joodsche pleegzuster, die doet gevoelen wat de oorlog ook beteekent
1520 in Palestina.

Toen ik dit gelezen had vroeg ik mij af of Palestina niet ook zelf het tooneel van den oorlog worden zou, nu Turkije den oorlog verklaard heeft aan de Rijken, die de Middellandsche Zee met hun vlooten beheerschen. Het schijnt mij verre van

1525 onwaarschijnlijk dat Engeland en Frankrijk om het Suezkanaal en Egypte te beschermen, Jaffa, Jerusalem en Acre zullen bezetten, ten einde dus den Hejjas-spoorweg af te snijden.

In dit geval zou het waarlijk mogelijk zijn dat Armageddon, de sage der volken, werkelijk gestreden werd op de vlakte zelve, waarvan de Openbaringen gewaagt, die van
1530 Har-Megiddo of Armageddon. Het is niet onmogelijk dat Palestina na den oorlog een betere toekomst tegemoet gaat, dat na donkeren, eeuwen-langen nacht de morgen daagt. Intusschen zullen zeker alle Israëlieten, die dit vermogen, (en ook vele Christenen) pogen eenige hulp te zenden aan de noodlijdenden in Jerusalem. Voorwaar, hiertoe zullen allen willen bijdragen, Zionisten, non-Zionisten, en Anti-Zionisten. De
1535 woorden: "Jerusalem roept om hulp!" zeggen genoeg.

Nu ik denk aan wat Jerusalem en geheel Palestina steeds geleden hebben van Turksche overheersching, komt mij in herinnering wat ik eens bijwoonde te Jaffa, in het openlucht-station van den berg-spoorweg naar Jerusalem.

1540 Ik wil het verhaal van de kleine Mara nog eens vertellen. Een kleine Turk, met het uiterlijk van een barschen onder-officier, die een fez achter op het hoofd droeg en een korten, bruinen baard had, ging in uniform langs den trein, met een zware lederen zweep gewapend. Hij sloeg zonder toorn, onverschillig en als iets dat vanzelf sprak, met harde, korte slagen op de venters van koopwaren in. Hij spaarde de Muzelmannen,
1545 maar Armeniërs en Joden sloeg hij snerpend fel over de schouders en langs de naakte beenen.

Nu was ik juist bezig zoetgeurende witte oleanders te koopen van een jong Jodinnetje, van zoowat acht jaar. Het kind had een olijfkleurig ovaal gelaat, met groote, verschrikte gazelle-oogen. Ze was gekleed in een los, zacht geel gewaad, dat door een
1550 blauwen gordel om het middel was vastgebonden. Zij zag den ambtenaar niet naderen en eer zij en wij er op bedacht waren, had het kind een rooden striem over het lieve gelaat. Ik stond achter op het balkon van den wagen en sprong er uit en greep den arm van den kerel eer hij opnieuw slaan kon. "Jou hond!" riep ik... wat hem geen kwaad maar mij goed deed. Hij keek eerst verbaasd, toen zeer gedwee naar mij op en ging
1555 verder, na schouderophalend met een breed gebaar op al de Joodsche marskramers gewezen en toen op den grond gespuwd te hebben. Er zijn Christenen, die het gemakkelijk vinden te vergeven! Er was op dat oogenblik een Hollandsche Christen aan het station te Jaffa, die den Turk met zielsvreugde zou gegeeseld hebben, en zonder hem in de eerste paar jaar te vergeven ook. Wij troostten het zacht snikkende kind
1560 zoo goed wij konden, maar ik verstond haar taal niet en zij niet de mijne, en ik kon haar naam zelfs niet te weten komen. We kochten haar al haar bloemen af en vulden de kleine handjes met doffe Turksche zilvermunt, en ik noemde haar Mara, omdat die naam haar paste en mooi klinkt, en ik toch bij name moet kunnen denken aan dat jonge, wreed geslagen Jodenmeisje in het zacht geel gewaad, dat van nu af voor mij het
1565 lijden verpersoonlijkt van het edele Joodsche ras in het land, dat toch zijn erfdeel is, van het dichterblijvend ras, dat ons de profeten en den Christus schonk. Indien deze oorlog aan de Turksche overheersching in Syrië een einde maakt, hebben Christenen en Joden aan dien oorlog ten minsten één zegen te danken.

1570 **Nederland en de Oorlog.**

Oproer in een interneringskamp.

Men seint uit Zeist: In het interneringskamp alhier werd hedenmorgen door Belgen verzet gepleegd. Door de Nederlandsche bewakingstroepen werd gevuld, met het gevolg,
1575 dat vijf Belgen gedood en zes gewond werden. Reeds gisterenavond was er eenig verzet onder de geïnterneerden waar te nemen. De electricische geleiding werd doorgesneden. Hierop werd onmiddellijk politie uit Zeist ontboden. Uit Utrecht zijn hedenmorgen nog versterkingen voor de bewakingstroepen ontboden. Op het oogenblik is men er er nog niet in geslaagd het verzet geheel te onderdrukken. Uit Den Haag wordt gemeld: Ten gevolge van het in verzet komen van Belgische militairen in het kamp te Zeist
1580 geïnterneerd, werd door de Nederlandsche soldaten, met de bewaking belast, gebruik gemaakt van de vuurwapenen, ten gevolge waarvan zes Belgische soldaten werden gedood en negen gewond.

DE OORLOG.

1585 **DUITSCHLAND.**

Von der Goltz en de Turken.

De "Lokal-Anzeiger" deelt mede over de vervanging van von der Goltz als gouverneur van België:
Toen maarschalk von der Goltz achttien en een half jaar geleden den Turkschen dienst
1590 verliet, moest hij den toenmaligen sultan Abdoel Hamid beloven, dat hij in Turkschen

1595 dienst zou terug keeren, als het land ooit behoefte zou hebben aan zijn diensten. Deze belofte heeft hij bij zijn laatste bezoek in Turkije in 1910 tegenover den tegenwoordigen sultan herhaald. De sultan heeft zich thans tot keizer Wilhelm gewend met het verzoek hem von der Goltz-pasja voor den oorlog tegen Rusland en Engeland ter beschikking te stellen. De veldmaarschalk zal dezer dagen met zijn staf en zijn adjudanten naar Konstantinopel vertrokken.

Een samenkomst te Breslau.

1600 BERLIJN, 3 December. (W. B.) Officieel wordt uit het groote hoofdkwartier gemeld: De keizer had gisteren te Breslau een bespreking met den opperbevelhebber van het Oostenrijksch-Hongaarsche leger, aartshertog Friedrich, die vergezeld was door den aartshertog-troonsopvolger Karl Franz Jozec en den chef van den generalen staf, baron Conrad von Hötzenndorf.
1605 Daarna bezocht de keizer de gewonden in de lazaretten te Breslau.

TURKIJE.

Communicatie met Beyroet verbroken.

1610 LONDEN, 3 December. (Eigen bericht.) De "Daily News" verneemt uit Rome, dat de telegrafische gemeenschap Beyroet verbroken is en de scheepvaart is geschorst.

Oproer onder de troepen?

LONDEN, 3 December. (Eigen bericht). De "Daily News" verneemt uit Rome dat onder het garnizoen van Adrianopel oproer is uitgebroken.

ZUID-AMERIKA.

1615 **Anti-Duitsche betoogingen in Chili.**

1620 LONDEN, 3 Dec. (Eigen bericht.) De "Times" verneemt uit New-York, dat gisteren een anti-Duitsche beweging plaats had te Valparaiso ten gevolge van het besluit der directie van de (Duitsche) tramwegmaatschappij om de tarieven te verhoogen. Het gepeupel beschouwde die verhooging als een poging van Duitschland om de Chilenen te straffen voor de maatregelen door de regeering genomen om verdere schending van de Chileensche neutraliteit door de Duitsche oorlogsschepen te voorkomen. De Chilenen, hierover diep verontwaardigd, bestormde de Duitsche gebouwen van de bank, de consulaten en de tramwagens. De troepen moesten te hulp worden geroepen om de onlusten te onderdrukken; een aantal personen werden daarbij gewond.

1625 **Op het Zuidelijk oorlogstooneel.
De strijd in Servië.**

1630 LONDEN, 3 Dec. (Eigen bericht.) De "Times" verneemt uit Krajoegewatz, dat het Servische leger Maandag een tegenaanval ondernam, op enkele plaatsen, die tot zekere hoogte succes had; eenige duizenden gevangenen werden gemaakt. Maar de Oostenrijkers brachten overmachtige versterkingen in het veld en dreven de aanvallers in hunne stellingen terug.

De slag bij Ravnje.

1635 De oorlogscorrespondent van de "National Zeitung" in het Oostenrijksche hoofdkwartier schrijft van een tocht over de Servische slagvelden:
1640 Geen slagveld in Galicië toont zoo duidelijk de hardheid van den oorlog, de vreeslijke verbittering, waarmede twee doodsvijanden tegenover elkaar stonden als het slagveld der Mecwa. Eigenlijk stonden zij niet tegenover elkaar maar lagen zij week na week, zes eindeloze weken, in de loopgraven. Wij komen door Grn-Saerwica, door Ravnje, door Grnabara. Overal is de grond doorwoeld, zijn de bosschen vernield, de wegen ondermijnd. Overal waren de beide doodsvijanden onder de aarde. Ergens ligt een verlaten artillerie-stelling van de Oostenrijkers, die nu al veel verder zijn, verborgen achter een dorp. Een heele stad is daar in de aarde gegraven, onzichtbaar, voor dengeen, die aankomt, ook al stond hij er maar vier meter van af, onzichtbaar
1645 ook voor den verkenners, daar niet de geringste verhooging, geen spoor van opgegraven aarde wantrouwen wekt. Daar overheen de akkers en ook een paar boomen met kale takken, maar verder niets. De kanonnen waren als in torens gemetseld. Drie meter diep in den grond. Zelfs bij het vuren kwam de monding niet te voorschijn. Van de batterij
1650 loopt een heel stratennet van loopgraven naar de verblijfplaatsen voor de manschappen, naar een onderaardsche herberg, naar de officierswoningengen, met de officierscasino in het midden. Alles is netjes afgewerkt, uit nieuw glad geschaafd hout, met deuren en vensters, met grof getimmerde bedsteden, tafels en stoelen en het geheel met aarde bedekt. Men had zich voor weken en maanden, desnoods voor een heelen
1655 winter, ingericht. De batterij was zoo meesterlijk ingegraven, dat zij dag na dag het terrein onveilig maakte, tot Ravnje toe en toch nooit door de Serviërs is ontdekt.

Verder gaat het langs den bloedigen weg. Het was de eenige weg, waarlangs men de Macwa binnen kon dringen. Wie den weg beheerschte, beheerschte de Macwa. Rechts en links niets dan moeras. De weg kon door den vijand zonder moeite bestreken worden. Hun dekkingen lagen aan weeszijden van den weg. Zij waren niet minder diep dan die van de Oostenrijkers en nog grondiger tegen granaatsplinters beschut. Om den vijand van hier te verdrijven, bestond er slechts een enkel middel: de aanval met de blanke bajonet. Vaak wordt de vaste grond breeder. Akkers liggen langs den weg. Strookjes bosch duiken op. De loopgraven liggen daar tiendubbel. Nu eens vormen zij een gang, dan weer een lange schacht, dan weer een gewinwar van gaten en kuilen van manshoogte. In den loop van weken zijn zij ontstaan, 's Nachts sprong een soldaat uit zijn kuil, niet verder dan een pas, groef snel een nieuwe kuil, waarin hij den volgende dag lag, tot hij den nacht daarop weer een meter voorwaarts kon komen. Zoo kan men het nu nog zien. Het was een worsteling stap voor stap, meter voor meter. Tegen de vestingen van den eenen kant rukten langzaam de wandelende vesting van den anderen kant op. Vooruit ging het, maar het ging ook dikwijls weer achteruit. In Sjabate waren den eenen dag de Oostenrijkers, den anderen de Serviërs, dan weer de Oostenrijkers, enz. Een paar kilometers werden met moeite gewonnen na hardnekkigen strijd, waarbij alles er op gezet was en toch moesten ze weer opgegeven worden. Grenzeloos is de hardnekkigheid, waarmee de Serviër zijn schansen bezet houdt, grenzeloos is zijn aanvalsmoed en de zelfopoffering, waarmee hij den dood ingaat. In een vreeselijken slag van elf dagen bij Losnica in de buurt van Krupany, liet Potiorok het leger van den Servische kroonprins, tegen de hoogte optornen. Toen zij begonnen, hadden de Serviërs dertig duizend man meer dan Potiorek. Langzaam werd de sterkte gelijk. Het was nog steeds in de Macwa een stugge, onbesliste strijd van aardvesting tegen aardvesting. Op een morgen, den 28 October, om vier uur donderden de Oostenrijksche houwitsers, donderden onverwacht, zoo vreeselijk, treffen zoo zeker, dat de ontzetting in de Servische loopgraven uitbrak als aardbeving en vernietiging. De Oostenrijksche infanterie, die slechts een paar honderd meter van de Serviërs lag, hoorde de paniek uitbreken. Drie uur lang ging het zoo, drie uren lang treffer op treffer. In eenige verschansingen werd de bezetting onder de instorten aarde begraven. Om zeven uur zweeg plotseling het geschut. Plotseling ontplofte een mijn. Een negentienjarig luitenant had die aangestoken. Het was een signaal. Uit alle Oostenrijksche schansen komt infanterie te voorschijn. Ondanks machinegeweren en handgranaten, hadden zij in weinige seconden de Servische schansen bereikt. En kort daarna vluchtte alles, wat nog leefde bij de Serviërs zuidwaarts. Het was de morgenaanval bij Ravnjo, waarop een driedaagsche slag volgde, die eindigde met de terugwerping der Serviërs naar Valjewo.

1695 **FRANKRIJK.**

Jules Cambon en Von Jagow.

Aan de "Times" ontleenen we nog een verslag dat de Fransche gezant te Berlijn, Cambon, naar Parijs zond over een onderhoud, dat hij op 27 Juli had met minister von Jagow en dat nu in het Fransche Geelboek is opgenomen.

1700 Cambon seinde: Ik vroeg den minister of hij zich verbonden had Oostenrijk blindelings te volgen en of hij reeds kennis had genomen van het Servische antwoord aan Oostenrijk, dat hem 's morgens door den Servischen zaakgelastigde was ter hand gesteld. "Ik heb nog geen tijd gehad," zeide. "Dat spijt me" antwoordde ik. "Gij zult zien dat behalve op eenige ondergeschikte punten, Servië volkomen heeft toegegeven.

1705 Het schijnt overigens dat nu Oostenrijk de voldoening heeft gekregen die uw steun het verzekerde gij het heden wel kunt adviseeren tevreden te zijn of met Servië over het Servische antwoord te over leggen."

Toen de keer Von Jagow me niet duidelijk antwoordde, vroeg ik hem of Duitschland oorlog wenschte. Hij protesteerde krachtig, zeggende dat hij wist dat ik aldus dacht, maar dat dit volkomen onjuist was. "Dan moet ge", antwoordde ik, "in overeenstemming daarmee handelen. Als gij het Servische antwoord leest, denk dan over de bewoordingen zorgvuldig na en raadpleeg uw geweten; ik verzoek u dat in naam van de menselijkheid, neem toch niet een deel op u van de verantwoordelijkheid van de ramp, waarvan ge de voorbereiding toelaat." De heer Von Jagow protesteerde opnieuw, er bij voegend dat hij bereid was met Engeland en Frankrijk samen te werken tot een gemeenschappelijke poging, maar dat er een formule van de bemiddeling moest worden gevonden, die hij zou kunnen aanvaarden en dat de kabinetten onderling het een zouden zijn in deze zaak. "Bovendien", zoo zeide hij verder, "rechtstreeksche besprekingen zijn tusschen Weenen en Petersburg begonnen, ik verwacht hiervan veel goeds en heb hoop." Toen ik hem verliet, zeide ik hem dat ik dezen morgen den indruk had dat het uur van détente was gekomen, maar dat ik nu inzag dat dit niet het geval was. Hij antwoordde dat ik dwaalde en dat hij hoopte dat de zaken op den goeden weg waren en

geschikt zouden worden wellicht al spoedig. Ik vroeg hem stappen te doen - te Weenen
zoodat er voortgang zou komen, omdat het noodig was in de vorming te voorkomen van
1725 een van die stroomingen die alles uit den weg drijven.
Naar mijn meening moet Sir Edward Grey, die door Sir Edward Goschen moet weten van de
weigering van zijn denkbeeld in den gegeven vorm, in een anderen vorm zijn voorstel
hernieuwen opdat Duitschland niet het voorwendsel zal hebben tot een weigering en
tegenover Engeland zijn aansprakelijkheid zal moeten aanvaarden.

1730 **De behandeling van de Elzas-Lotharingers.**

Nogmaals komt de "Temps" terug op de behandeling van personen uit bevriende landen en
van lieden, in Elzas-Lotharingen geboren en die thans als Frankrijk vijandig gezinden
worden beschouwd en een zelfde behandeling ondervinden als verdachte vreemdelingen.
1735 Het blad ontving naar aanleiding van deze quaestie talrijke brieven, waarvan de
schrijvers verklaren, dat, hoezeer een dwaling te betreuren is, dit toch geen
aanleiding mag zijn de jacht te staken op in Frankrijk vertoevende vijanden. De
"Temps" geeft dit toe, maar verklaarde nogmaals met nadruk het ontoelaatbaar te
achten, dat vreemdelingen, wier sympathie voor Frankrijk zich nimmer verloochend
1740 heeft, met vijanden op één lijn worden gesteld en als verdachten behandeld.
Dergelijke handelingen zijn niet alleen betreuenswaard - zij zijn gevaarlijk, daar
zij, nog afgezien van het verfoeilijke, dat in elke onrechtvaardigheid ligt, de
aloude vriendschap kunnen schaden, welke Frankrijk geniet en die een der
hoofdelementen vormt van zijn invloed in de wereld. Zulke vergissingen worden geheel
1745 en al weerzinwekkend, wanneer Elzas-Lotharingers de slachtoffers ervan zijn. En nu is
het opmerkelijk, dat het vooral onze broeders uit Elzas-Lotharingen zijn, die lijden
onder dezen stand van zaken en die, hetzij ten gevolge van aanbrenging, waarbij vaak
rancune een rol speelt, hetzij ten gevolge van overdreven ijver, met Duitschers
worden gelijk gesteld. Thuis vervolgd wegens hun Fransche sympathieën; bij ons als
1750 verdachten behandeld wegens hunne, hen opgedrongen, nationaliteit, zijn zij
voortdurend slachtoffers, klaagt de "Temps". Wij hopen en verwachten na dezen oorlog
de bevrijding van de Elzas-Lotharingers, om hen weer terug te voeren tot het oude
vaderland, waarvan zij 44 jaar geleden werden afgescheurd. Kort geleden hebben wij
gewezen op gevallen van verschillende Elzas-Lotharingers, die stelselmatig worden
1755 geassimileerd aan Duitschers. Wij zouden nog talrijke dergelijke gevallen kunnen
opnoemen. En indien in de interneeringskampen de Elzassers en Lotharingers nog maar
met eenige onderscheiding werden behandeld. Maar men houdt ze daar voor bijzonder
gevaarlijke lieden. In sommige kampen worden zij overgeleverd aan de willekeur van
pursang Duitschers, wien men eenige bevoegdheid toekent bij de administratie, post,
1760 hospitaaldienst en op de slaapzalen, waarbij gelegenheid genoeg is bepaalde
geïnterneerden te negeren. Wij vragen allen Franschen, aldus de "Temps", of er één
onder hen is, die een dergelijke behandeling van onze broeders uit Elzas-Lotharingen
dult? Aan dien toestand moet een einde komen, een toestand, waarvoor geen enkele
verontschuldiging en geen enkele rechtvaardiging is te vinden. Wij aarzelen zelfs
1765 niet om te verklaren, dat het hier een ernstige inbreuk geldt op den alouden eerbied
van den Franschman voor recht en billijkheid.

Een historische dagorder.

Victor Margueritte, die het front van Nieuwpoort tot Verdun heeft bezocht, geeft in
1770 de "Revue des Deux Moud" zijn indrukken weer. Hij maakt daarbij melding van een
dagorder van generaal Joffre, na den beslissenden slag aan de Marne, gericht tot het
VIe leger (het leger van Parijs) onder generaal Maunoury. Deze dagorder is daarom zoo
belangrijk, omdat deze inzicht geeft in het buitengewoon groote aandeel van dat leger
aan het tot staan brengen van het Duitsche offensief. Dit leger heeft den
1775 rechtervleugel van het Duitsche leger (generaal v. Kluck) in den flank aangepakt en
door bedreiging van zijn verbindingslinies tot den terugtocht gedwongen, waarop het
centrum moest volgen, wilde men voorkomen, dat een wig geschoven werd tusschen beide
deelen en v. Kluck geïsoleerd werd en wellicht de verbindingslijnen van het geheele
Duitsche leger zouden worden bedreigd. De legerorder luidt: Algemeene order No. 5.
1780 Aan de troepen van het VIe leger. Het VIe leger heeft gedurende vijf volle dagen,
zonder onderbreking of verzwakking, den strijd tegen een talrijke vijand volgehouden,
wiens moreel was gesterkt door voortdurend succes. De worsteling is hevig geweest; de
verliezen door het vuur, de vermoeienissen ten gevolge van gebrek aan rust en slaap
en soms aan voedsel, overtreft alles wat men zich kan voorstellen. Gij hebt alles
1785 doorstaan met een dapperheid, met een flinkheid en een uithoudingsvermogen, welke met
woorden niet naar verdienste zijn te roemen. Kameraden, de opperbevelhebber heeft u
gevraagd in naam van het vaderland, méér dan uw plicht te doen: ge hebt meer gedaan
dan wat mogelijk scheen. Dank zij u hebben onze vaandels de overwinning weggedragen.

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 december 1914

1790 Nu gij die roemrijke voldoening hebt leeren kennen, zult gij de overwinning ook weten
1790 vast te houden. Wat mij betreft, indien ik iets ten goede heb kunnen verrichten, dan
ben ik daarvoor beloond door de grootste onderscheiding, welke mij in mijn lange
carrière is te beurt gevallen, nl. de eer mannen als gij zijt, te mogen aanvoeren.
Mot innige ontroering dank ik u allen voor hetgeen gij gedaan hebt, want aan u ben ik
1795 verschuldigd dat ik datgene heb kunnen bereiken, waarnaar ik met al mijn kracht en al
mijn energie streefde: revanche voor 1870. Dank en hulde aan het dappere VIe leger!
De dagorder is gedagteekend: Clayo (Seine-et-Marne) 10 September 1914, generaal
Joffre.

ENGELAND.

1800 De toestand in Ierland.

LONDEN, 3 December. (Eigen bericht.) Te Dublin werden in den afgelopen nacht door de
politie huiszoekingen gedaan bij alle verkoopers van couranten, in alle wijken der
stad; een aantal exemplaren van de "Irish Freedom" werden in beslag genomen. De
politie deed eveneens huiszoeking in de bureaux van dit blad.

1805

De Canadeezen.

De Canadeesche soldaten - 30,000 in aantal - bevinden zich nog in Engeland. Uit een
artikel in de "Times" over deze troepen blijkt dat in de eerste weken na de aankomst
van het Canadeesche contingent er nog al wat insubordinatie was en velen zich aan
1810 drankmisbruik schuldig maakten. Zij, die dit deden waren meest heden die nog niet zoo
heel veel jaren geleden Engeland hadden verlaten en naar Canada wam getrokken en die
nu de verzoeking niet konden weerstaan om de kennismaking met het Engelsche bier te
hernieuwen. Een aantal van deze mingewenschte elementen zijn nu eenvoudig naar Canada
teruggezonden en het Canadeesche contingent is dus thans geheel gezuiverd.

1815

ITALIË.

Gaat het spannen?

(Van onze gewonen briefschrijver.) Padua, 29 November, 't Lijkt als men de
"nationalistische" bladen leert, net of Italië besluiten, zal, trotsch als eertijds
1820 in de glorierijke periode van het *L'Italia farà da se*. In werkelijkheid daalt en
rijst ook in die kranten de toon nu met den Russischen vloed zooals vroeger met den
Duitschen. Laten we echter bij den schijn blijven, want die kan tot oorlog verleiden.
Dus de schijn wil, dat Italië beslissen kan, en wil, ook vóór elders een beslissing
valt. Enrico Corradini, de eerste, grootste en welsprekendste van de nationalisten,
1825 schreef nog gister in een hoofdartikel van de *Idea Nazionale*, dat de *Tribuna* ongelijk
heeft als ze orakelt: "Het handelend optreden, de beoordeeling van de gepastheid
daarvan en van het juiste oogenblik er toe behoort noodzakelijkerwijs aan de
regeering. Zij heeft met de volstreckte verantwoordelijkheid ook de volle macht der
beslissing. Zeker kan de regeering niet verzuimen ook den geest der natie te
1830 ondervragen, te hooren en daarmede rekening te houden, zooals met alle andere feiten,
mogelijkheden en noodzakelijkheden, die mee moeten werken tot de beslissing; maar de
waardeering daarvan is haar taak, is zelfs de hoogste taak, waarvoor de Italiaansche
regeering zich geplaatst zag van de opstelling der grondwet tot op heden." Niet de
regeering, zoo betoogt Corradini, heeft dat recht en ook niet het volk in zooverre
1835 het zich uitspreekt met den mond van "enkele burgerheeren, advocaten, professoren,
bureaukranten en dergelijken." "Neen. De beslissing staat aan de natie, en dat juist
willen onze instellingen te kennen geven als ze het recht van vrede en oorlog den
Koning toebedeelen. Deze immers wordt dan beschouwd als het in den vorm van een
sterfelijk mensch vleeschgeworden Vaderland. Maar men moet niet den wil van de natie
1840 verwarren met dien van de boeren uit het land van Venetië of Toskane, zooals hij
wordt "vertolkt" door de prefecten, met dien van de Kamers van Arbeid en Kamers van
Koophandel, met dien van de verschillende partijen."

Wat er verder volgt laat ik rusten. 't Was me te doen om de smadelijke uitdrukking
over de opinies van Toskaansche en Venetiaansche boeren opgezameld door prefecten.
1845 Die breng ik in verband met een kort berichtje in andere kranten omtrent een
regeeringsonderzoek naar de volksstemming ten opzichte van den oorlog... dien tegen
Oostenrijk natuurlijk. Volgens dit kopie geworden gerucht zouden Piemont, Ligurië en
Lombardije - de streken om Turijn, Genua en Milaan dus - tegen militair optreden
zijn: Midden- en Zuid-Italië in 't algemeen er vóór. Bij die drie niet
1850 oorlogszuchtige streken zouden nu volgens Corradini, als ik zijn zinspeling goed
begrijp, nog Toskane en Venetië komen. Op het eerste gezicht lijkt dat vreemd.
Piemont en Genua hebben vroeger tegen den "erfvijand" gevochten; Milaan en Venetië 't
meest van hem te lijden gehad, daar moest dus, zou men denken, de wrok bitterder zijn
dan zuidelijker, waar men den "austriaco" eigenlijk van hooren zeggen kent. Maar men

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 december 1914

1855 kan de zaak ook van niet-sentimenteel standpunt beschouwen en komt dan tot de conclusie, dat die helft van Italië, die den oorlog niet met mond en schrijfmachine, maar met goed en bloed zou moeten voeren, hem niet wil. De andere helft, nu ja, die bestaat, n'en déplaît à Corradini, uit een zwijgende massa en een hoop der door hem uitgeschakelde advocaten, professoren en bureaukraten, mannen van de vlugge pen en

1860 het groote woord, die geen onroerende goederen te verliezen hebben. Maar officieel is dit alles niet en "groote" politiek is het ook niet. 't Heeft niets te maken met de wereldbeheerschende rol, die vlugdenkende en licht op hol slaande nationalistische gemoederen 't "ware derde Rome" toedenken. Daarmee hebben wél andere dingen iets van doen. Bijvoorbeeld het volgende telegram door den oud-minister van

1865 Roemenië, Take Jonescu uit Boekarest den 22ste verzonden, op 't redactie-bureau van de "Idea Nazionale" den 27sten aangekomen en in de drukkerij dadelijk met vette letters gezet: "Ik lees in de "Idea Nazionale" van 10 November een vriendelijk opstel over mij, waarin ik een groote dwaling opmerk. Men zegt daarin, dat ik gedurende dezen oorlog vlammende artikels tegen Rusland geschreven heb en dat ik nu tot mijn oud

1870 standpunt terugkeer. Gij zijt slachtoffer van een door de pers gepleegd bedrog. De "Neue Freie Presse" heeft een stuk van mijn hand van voor 24 jaar, nl. van Januari 1891 gepubliceerd, alsof het van nu was. Ik verzoek u te publiceeren, dat dit een Oostenrijksche vervalsching is. In Roemenië bestaat geen enkele strooming ten gunste van Oostenrijk en zelfs niet eene vóór de neutraliteit. Het eenig meeningsverschil is

1875 dat over het oogenblik waarop we ons met de Triple Entente moeten vereenigen en den oorlog beginnen. Alle Roemenen koesteren het vurig verlangen, dat Roemenië en Italië te zamen zoo spoedig mogelijk den oorlog beginnen, voor onze gemeenschappelijke idealen."

De redactie begroet deze boodschap met vreugde: "De verklaringen, die Take Jonescu, als 't ware om de gemeenschap in afstamming en traditie te bevestigen, ons doet

1880 toekomen in helder Italiaansch, beteekenen zoowel tegenover de verlamdende onzekerheid van onze buitenlandsche politiek als tegenover de nieuwe argumentaties van de Russische pers, dat Italië in den Balkan ook nu nog een welbewusten en beslissenden invloed kan oefenen, met de zekerheid in Roemenië den hoogsten graad van

1885 samenwerking te vinden, onder voorwaarde echter, dat het zich een gemeenschappelijk deelnemen aan den Europeeschen oorlog ten doel stelt en niet een onvruchtbare platonische diplomatische samenwerking." "De duidelijke verklaringen van Take Jonescu namens Roemenië, die ons heden bereiken tegelijk met de berichten over den nederlaag van Oostenrijkers en Duitschers in Polen en Galicië, bewijzen dat, naarmate de

1890 beslissing van den oorlog rijpt, de hardnekkige en kleinzielige neutralistische blindheid van Italië op weg is een regelrecht verraad aan de nationale belangen te worden." De beweringen van de Russische pers, dat de Balkanvolken het ook zonder Italië's hulp wel ééns zouden worden, maar vooral de nederlaag der Duitschers in Polen! Heeft die misschien juist de Roemeniërs moed gegeven en het dilemma:

1895 bevrijding van Russisch Bessarabië of van Hongaarsch Zevenburgen in den laatsten zin opgelost? Of geldt voor hen méér het veroveren van Czernowitz, weinig kilometers van hun grens, het bezetten van de Karpathenpassen door de Russen? Uit Hongarije komen geruchten van een boerenguerilla met oude pistolen en seisen tegen de Kozakken, terwijl de Hongaren in het Noorden vechten bij Krakau, waar de Russen een heel

1900 Henvéd-regiment gevangen namen. Het Magyarenland begint in de monarchie een hoogen toon aan te slaan. Tisza -- niet Berchtold -- ging naar Berlijn en daarover vertelt men, zegt de "Idea Nazionale", in Weenen belangrijke dingen: "Zoolang Roemenië tegenover Oostenrijk welwillend onzijdig blijft, durft Bulgarije geen partij kiezen voor Servië.

1905 Daarom beloofde Tisza op instigatie van Duitschland de Roemeniërs in Transsylvanië eenige voorrechten, maar de Hongaren toonden zich daarover ontevreden, zonder dat de Roemeniërs gewonnen werden. De Hongaren schijnen te denken, dat de Duitschers, op hun kosten de Roemeniërs willen winnen, dezelfde Duitschers, die de beste Magyaarsche troepen naar het Noorden geroepen hebben om Silezië te dekken. Zij voelen zich

1910 overgeleverd aan de Russen als eertijds in hun vrijheidsoorlog, toen Frans Jozef hen niet alleen de baas worden kon en de kozakken te hulp riep; en tegelijkertijd meenen ze, dat Duitschland zich onbehoorlijk in hun binnenlandsche politiek mengt. 't Is vooral opmerkelijk, dat Duitschland -- d.w.z. Pruisen -- hier zijn bondgenoot raadt het nationaliteitsgevoel te bevredigen, wat het zelf niet wil, nooit gewild heeft, omdat

1915 het niet in "het systeem" past. Men herinnere zich wat in 1866 gebeurde. Pruisen annexeerde toen Sleeswijk-Holstein, Hannover, Hessen-Cassel, Nassau en Frankfort en beriep zich op het recht van verovering". Toen een parlementaire commissie opmerkte: "Overmacht alleen is tegenwoordig niet meer voldoende om rechten en staten te

1920 grondvesten; geen professor in het internationaal recht erkent meer dien grondslag", antwoordde Bismarck: "Ons recht is het recht van het Duitsche volk te bestaan, te

ademen, zich te vereenigen; het is het recht en de plicht van Pruisen aan het
Duitsche volk de noodzakelijke basis voor zijn bestaan te geven." De Boodschap des
Konings bekende toen, dat "slechts een deel van de bewoners overtuigd was van de
noodzakelijkheid der annexatie, maar sprak het vertrouwen uit, dat de levendige
1925 deelneming aan de voortdurende ontwikkeling van de nationale gemeenschap hun den
overgang in een nieuwe, grootere gemeenschap zou verlichten". Het gunnen van
autonomie binnen de rijksgrenzen is niet Pruisens lievelingsbezigheid! Maar hoe dat
zij, 't lijkt dus, volgens de voorstelling, die men zich hier van de zaken maakt, dat
1930 de Entente kans heeft de Balkanstaten alle voor zich te winnen buiten Italië om en
dat dit, als het niet gauw mee gaat doen, niets krijgen zal of hoogstens Triëst en
Albanië, wat naar men weet, de "Groot-Italiërs" of te wel nationalisten - veel te
weinig is. Dus roepen ze nu: "nu of nooit!"
Bizonder frisch treedt intusschen de regeering naar het Oosten niet op. De bezetting
van Vallona werd met duizend excuses van geneeskundige hulp omkleed; nu hoort men er
1935 niets meer van. De herhaalde verzoeken om hulp van de Italiaansche religieuze
instellingen in Syrië, die voor hun leden een dergelijk lot van roof en plundering
vreesden als de Fransche, Russische en Engelsche trof, werkten slechts uit, dat nu
een kleine kruiser, de *Calabria*, naar Beiroet stoomt. De officieele geruchten leggen
vooral nadruk op de geringe afmetingen van het schip en verontschuldigen zich over de
1940 zending met het afbreken van de telegraphische verbindingen met het Oosten. Die
nederige toon is waarschijnlijk niet de door de "nationalisten" gewenschte, maar hij
zal zeker Duitschland aangenaam in de ooren klinken en daar de hoop wekken, dat
Italië nog lang onzijdig blijven zal.

1945 VEREENIGDE STATEN.

Schout-bij-nacht Mahan. †

Schout-bij-nacht Mahan, de welbekende schrijver op marinegebied, is blijkens een
telegram uit Washington overleden. En al houdt dit overlijden geen verband met den
oorlog, het sterven van een zoo vermaard militair en maritiem deskundige mag zeker in
1950 deze rubriek wel worden vermeld. Alfred Thayer Mahan werd 27 September 1840 te West
Point, waar zijn vader leeraar was aan de militaire school, geboren. In 1856 trad
Mahan als adelborst in dienst van de Amerikaansche marine- en als Marine-officier nam
hij dus deel aan den Burgeroorlog, gedurende welken hij dienst deed op verschillende
schepen met de blokkade der zuidelijke kusten belast. Zijne ervaringen hierbij
1955 opgedaan verwerkte hij in 1883 in zijn eerste boek: "The Gulf and Inland Waters."
Toen in 1884 het Naval War college werd gesticht, werd Mahan uitgenoodigd daar
voordrachten te houden over de geschiedenis van het zeezezen en maritieme tactiek,
maar daar hij nog in actieven dienst was in den Stillen Oceaan begon hij zijn eerste
lessen eerst in 1887 op den grondslag van de studiën van zijn groote werk over "The
1960 influence of Sea Power on History", het eerste van een reeks belangrijke werken, die
zijn naam bekend maakten en bevestigden. In 1896 nam Mahan ontslag uit den actieven
zeedienst met den rang van kapitein ter zee. Later werd hij nog tot schout-bij-nacht
bevorderd. In 1899 was hij een der gedelegeerden van de Vereenigde Staten op da
Tweede Haagsche Vredesconferentie.

1965

ZUID-AFRIKA.

De Wet gevangen.

PRETORIA, 3 Dec. (Reuters bijz. dienst.) Het commando door De Wet, in het district
Schweizer Reneke gevormd, bestond in hoofdzaak uit rebellen, die uit het westelijk
1970 deel van den Oranje Vrijstaat waren ontsnapt. Met deze macht trok De Wet westwaarts,
zoo snel voortrukkend, dat pogingen van de regeeringstroepen om hem te omsingelen
vruchteloos waren. Hij had voordeel van hevige regens en stormen, daar het nu
onmogelijk was van auto's gebruik te maken wegens den slechten staat der wegen. Op 25
November trok De Wet over de spoorweg ten noorden van Devondale (achttien mijlen
1975 noordelijk van Vrijburg). Van Vrijburg uit begon kolonel Brits de vervolging. Op 27
Nov. nam hij een deel van De Wet's strijdmacht, onder commando van G. Wolmarans,
gevangen. De Wet had deze afdeeling den dag te voren verlaten, en was verder
westwaarts getrokken. De vervolging werd met kracht voortgezet en op 1 December
haalde Brits De Wet in bij de hoeve Waterburg. Nadat deze hoeve omsingeld was gaven
1980 de rebellen, 52 in getal, zich zonder een schot te lossen over. Het geheele aantal
rebellen door Brits gevangen genomen bedraagt ongeveer 120. Onder de gevangenen is
ook H. Oost (de redacteur van "Het Volk", en Nederlander van geboorte). Aan de
vervolging werd deelgenomen door een auto-afdeeling van den Witwatersrand onder
kolonel Jordaans en door commandos van Middelburg, Lijdenburg, Barberton en Carolina.
1985 Tijdens de operatiën werd alleen een rebel gewond.

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 december 1914

l'Echo Belge. [advertentie]

Journal français quotidien paraissant à Amsterdam. Redaction: CHARLES BERNARD, GUSTAVE JASPAERS, CHARLES HERBIET, GUSTAVE PEELLAERT, RENÉ CHAMBRY, EMILE PAINPARÉ.
1990 Abonnement fl. 1.50 par mois payable par anticipation. On s'abonne par l'intermediaire des Librairies et des Kiosques et à l'Administration du journal N. Z. VOORBURGVAL 234-240. Prix par numero 5 cents (10 centimes).

AVONDBLAD

1995 **Derde Blad.**

Het vluchtelingen-vraagstuk.

(Ingezonden.) Meer dan een millioen Belgische vluchtelingen vertoefden naar schatting in het midden van de vorige maand binnen onze grenzen. En meer dan een half millioen mag men aannemen, althans wanneer men degenen meetelt, die voor eigen rekening of om Godswil in ons land onderdak vonden, verblijven hier nog steeds. Kunnen zij naar België terugkeeren? Zoo ja, moeten wij hen in dat geval aansporen te gaan? Zoo neen, moeten wij hen dan blijven huisvesten en onderhouden op de wijze tot heden is geschied? Ziedaar de vragen waarin het vluchtelingen-vraagstuk is samen te vatten, dat derhalve door het antwoord op de eerste wordt beheerscht. Kunnen de vluchtelingen naar hun haardsteden terugkeeren? Het is duidelijk, dat bij de beantwoording van deze vraag met vele en zeer verschillende factoren rekening moet worden gehouden: in de eerste plaats met het woninggebrek in België, nu zoo ontelbaar vele huizen door den oorlog zijn vernield; dan met de levensmiddelenquaestie, waarvan de voorraad uiterst beperkt en de toevoer uiterst bemoeilijkt is; verder met den toestand der bestaansmiddelen; verder met de verhouding van de bevolking tot de Deutsche overheerschers; en ten slotte met den toestand waarin de plaatselijke en landelijke organisatie van het publieke leven verkeert. Het woninggebrek is uiteraard zeer ernstig; duizenden huizen zijn vernield en verbranden van wederopbouw of herstel bemerkt men tot heden niets. De middelen ontbreken. Doch men mist ook den moed te beginnen, overtuigd als men is, dat een hernieuwing van de vernieling volstrekt niet is uitgesloten, in de eerste plaats niet, wanneer de Deutsche legers eens zouden moeten terugtrekken, wat algemeen wordt verwacht, maar bovendien niet, omdat er maar een ongelukkig schot behoeft te vallen, een telephoondraad, een spoorrail verbroken te worden, of de strafvoltrekking, het platbranden van het geheele dorp, het gijzelen en doodschieten van mannen en voormannen, volgt op het noodlottig bedrijf. Dit is geen angstaanjagend loos gerucht, maar een neerdrukkend zeker vooruitzicht; op tal van muren staat de waarschuwing, zonder omhaal van woorden, kort en hoekig, een vreeselijke bedreiging, aangeplakt. Er heerscht dientengevolge onder X de Belgische bevolking, althans in dat deel van het land waar de oorlog woedde, een ontzenuwende moedeloosheid, die zich tot niets weet te vermennen, een ongelooflijke angst voor het geweld van overheerscher, die elken aanslag tegen zijn gezag of zijn organisatie uitsluit. Indien de Duitschers den opzet hebben gehad, dezen toestand te verkrijgen, dan hebben zij schitterend hun doel bereikt. Hoofdspoorwegverbindingen als de lijn Brussel-Leuven-Luik-Aken, waarlangs nacht en dag onnoemlijke hoeveelheden krijgs- en levensmiddelen benevens manschappen worden vervoerd, die voor de Duitschers meer waarde moeten hebben dan een geheel legercorps, liggen nauwelijks bewaakt, zouden nacht op nacht op tientallen plaatsen kunnen worden vernield, maar er is niemand, die het waagt er een vinger naar uit te steken. En zou er iemand zijn dan werd het hem door alle anderen belet. In Luik neemt de eenvoudige buitenman nederig zijn pet af voor den eersten den besten Deutschen soldaat. dien hij ontmoet. Men verbaast zich, als men nog ergens op een verborgen plaats met krijt op den muur vindt geschreven: "leve België!" of "weg met den Kaiser!"- aan den anderen kant echter beseft men dan ook weer dat de opgemerkte moedeloosheid en angst geen onderworpenheid inhouden. Integendeel, de Belgen mokken, koken, klemmen de tanden op elkaar, smachten naar wraak, die zij van de toekomst en van de verbonden legers zonder eenige beperking verwachten maar tot zoo lang leggen zij zich, machteloos, bij den toestand neer. Opmerkelijk is in dit opzicht het verschil in houding der bevolking van de drie groote steden. In Luik, waar de Duitschers al zoo lang heer en meester zijn, bemoeit men zich niet met hen, tenzij gedwongen. De krantenverkooper, die slechts Deutsche bladen verkoopt, verontschuldigt zich, als hij de kans schoon ziet: "ik moet wel, mijnheer, ik mag geen andere verkoopen, ik gaf u anders heel wat liever een Belgische of een Hollandsche". De bediende in het restaurant, waar het menu in de Deutsche taal is gesteld, bromt, als hij durft, dat dit nooddwang is. In Brussel negeert men de Duitschers. De kellner in het café hoort de Deutsche officieren niet roepen, zoolang zij hem niet met garçon believeen aan te spreken. In Antwerpen voegt men zich naar het uiterlijk het best. Er zijn daar trouwens duizenden Duitschers achter de zegevierende troepen aan in de stad teruggekeerd. Toch mokt men ook daar. Het aantal verwoeste

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 december 1914

huizen is niet te schatten, maar het loopt zeker in de tienduizenden. Sommige
plaatsen liggen geheel in puin, zooals Visé, benevens verschillende dorpen in het
2055 Luiksche en op den weg van Luik naar Antwerpen, om van de streek rond Doornik, Yperen
en Nieuwpoort niet te spreken, waarvan te weinig bekend is. Daar kan geen hond meer
verblijfplaats vinden. Andere zijn half verwoest, sommige door de bombardementen,
zooals Mechelen, Lier, Dendermonde, andere door brandstichting, als straf, zooals
2060 Leuven en talrijke andere plaatsen langs den grooten weg. Antwerpen heeft
betrekkelijk weinig geleden, evenals Luik. Dendermonde, Waelhem, Duffel, St.
Kathelijne Waver, Lier, Aerschot, Heerenthals, Leuven, Tienen, Diest, en tal van
dorpen daaromheen zijn verschrikkelijk verwoest. Brussel is onbeschadigd.
Om een denkbeeld van den toestand te geven dient, dat in Mechelen, dat er nog
redelijk is afgekomen, althans in vergelijking met andere plaatsen, waar de
2065 vernieling zooveel ernstiger is, ruim 300 gebouwen totaal zijn vernield, ongeveer
1000 half vernield, zoodat zij geheel of gedeeltelijk onbruikbaar zijn, en alle
overige beschadigd. Niet alleen door beschieting en brand, maar ook door plundering
hebben de huizen ernstig geleden. Op sommige plaatsen had deze plaats op zeer
2070 uitgebreide schaal en blijkbaar volgens een welgeordend plan, in Mechelen b.v. daags
na het laatste bombardement. Alles wat men in winkels en woningen, zelfs de
nederigste, aan kostbaarheden en gebruiksvoorwerpen aantrof, eetwaren, kleeeren,
meubelen, beddegoed, juweelen, werd geroofd. *) Daarbij werden de miserabelste
baldadigheden bedreven, spiegels, meubels en huisraad verbrijzeld, vertrapt en op
2075 onnoembare wijze bevuild. Geen deurtje werd opengemaakt, maar alle werden met de
bajonet opengebrouwen, geen ruitje werd heel gelaten. Vele huizen, die niet vernield
werden, zijn door deze plundering niettemin onbewoonbaar geworden. In Leuven werd in
de verlaten huizen geen bed achtergelaten. Wat de voorziening met levensmiddelen
betreft heeft men in de groote steden, Antwerpen, Brussel, Luik, nog geen dadelijken
2080 nood. 't Is echter de vraag, hoe lang dit nog zoo zal blijven. In de kleinere steden
echter en in de dorpen heerscht reeds hier en daar groot gebrek. Hoe het in dit
opzicht is in de provincies Oost- en West-Vlaanderen, weten wij niet, maar het valt
licht te gissen. In vele dorpen in het Oosten en Zuiden, benevens in de landstreken
rondom Mechelen is het allertreurigst gesteld. Voorraad is er niet, en aanvoer nog
2085 minder. Spoorwegverkeer bestaat niet en vervoer per wagen is bij gebrek aan
trekkrachten en goede vervoermiddelen zoo goed als onmogelijk. Dit gebrek is zoo
groot, dat in sommige plaatsen b.v. het vuilnis niet behoorlijk kan worden opgehaald.
Alle bruikbare paarden en wagens zijn door de Duitschers opgevorderd. Voor zout
betaalt men 0.32 frc. het K.G., voor steenkool 58 frc. de 1000. KG. Honger heerscht
2090 hier en daar reeds in bedenkelijke mate. Vrouwen met uitgeteerde gele gezichten en
hongerige kinderen omringen uw rijtuig en smeeken u om brood, brood... met geld zijn
zij niet voldoende geholpen. De uit Amerika voor de Belgische bevolking aangevoerde
graanvoorraden hebben deze streken niet bereikt. Zij komen overigens daar waar ze
zijn, ook niet eens altijd aan de bevolking ten goede. Wel worden ze niet door de
2095 Duitschers opgevorderd, maar met het brood, dat er van gebakken wordt, is het wat
anders. Op vele gemeenten rust de verplichting, dagelijks een groote hoeveelheid
brood voor de Deutsche troepen te leveren. Als er nu alleen brood is van het
Amerikaansche meel gebakken, moet men ze dit brood wel brengen, of men wil of niet.
In Luik verzekerde men, dat er 40 wagens met Amerikaansch graan reeds dagen lang in
2100 het station stonden, maar... het verlof om ze te ontladen scheen niet te komen.
Met de middelen van bestaan is het al even slecht gesteld. Kolen zijn ongeveer niet
te krijgen, derhalve staan de fabrieken stil. Handel is onmogelijk, tengevolge van
het stop zetten van alle verkeer en de ontwrichting van het geldwezen. Post,
telegraaf en telefoon zijn gesloten. De gewone couranten verschijnen niet.
2105 Vrachtwagens ontbreken. Treinenverkeer bestaat alleen bij hooge uitzondering. Met de
grootste moeite verkreeg de waarnemende burgemeester van Leuven, prof. Nerinx, dat
twee treinen per dag van Luik naar Leuven zouden loopen. Maar wie een paar dagen
later voor den eersten trein, 's morgens te 5 uur, aan het station kwam, vernam, dat
de trein niet ging. "Fällt aus", luidde het laconiek. Kleinhandel is al even
2110 moeilijk, omdat men zoo weinig aanvoeren kan – en omdat de koopers ontbreken. Op de
puinhoopen der verwoeste kuizen vindt men overal bordjes uitsteken, onzegbaar triest,
waarop de vroegere bewoner vermeldt, waar hij thans zijn zaak tracht voort te zetten,
maar 't is meer een aanwijzing voor degenen, die hem zoeken, dat hij nog leeft, dan
een wegwijzer voor zijn klanten. Met den landbouw zou het nog wel gaan, als men over
2115 wat meer werkkrachten beschikte, behalve natuurlijk, dat ook aan de velden hier en
daar zeer groote schade is toegebracht. Gebouwd wordt er niet, industrie is er bijna
niet, openbare diensten functioneeren gedeeltelijk niet, zoodat de werkloosheid en
daarmede de armoede vreeselijke afmetingen beginnen aan te nemen. Alleen Mechelen,
dat geen aanvoer heeft, moet dagelijks 20,000 armen, ongeveer de helft van de

2120 tegenwoordige bevolking, voeden. In alle plaatsen heeft men uitdeelingen van soep,
aardappelen en brood georganiseerd. In Brussel is in dit opzicht een model inrichting
tot stand gebracht, trouwens in andere plaatsen evenzeer. 't Is echter een middel,
dat de kwaal niet wegneemt. Hoe men dit moet volhouden in plaatsen, waar reeds nu
2125 gebrek bestaat, en waar de financiën der gemeente, mede ten gevolge van de
oorlogsschattingen en de voortdurende afwezigheid der bemiddelde bevolking, hopeloos
in de war geraakt zijn, is niet te zeggen. Er zijn voorloopige burgemeesters, die een
catastrophe vreezen. Met alle middelen trachten zij de wanhopige bevolking tot langer
duldzaamheid te bewegen; aan degenen, die nog wat hebben, wordt een schatting
gevraagd, in de eerste plaats om de lagere volksklassen te bevredigen. De gegoeden,
die gevluht zijn, keeren niet terug, en de anderen zijn machteloos om den nood te
2130 bedwingen.
De Duitschers, die overal in België een civiel bestuur instelden, één gouverneur voor
't geheele land met de streken rondom Maubeuge, één voor elke provincie, één voor
elke groote stad, die daarmede toonen, dat zij den terugkeer van de geregelde
toestanden wenschen te bevorderen, welke trouwens in hun belang is, werken nochtans
2135 dien terugkeer zoo hard mogelijk tegen. Ondanks hen zelven. Maar het belang van hun
krijgvoering gaat boven alles. Wanneer de treinen noodig zijn voor vervoer van
troepen en voorraden, staan zij natuurlijk niet ter beschikking van de burgerij. En
terwijl de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat onder de menschen, die zich
verplaatsen, boodschappers van den vijand zijn, dat onder de berichten, die worden
2140 overgebracht, aanwijzingen voor de geallieerden voorkomen, blijven telegraaf,
telefoon en post begrijpelijker wijze voor het publiek gesloten en wordt het
reizigersverkeer zoo goed als onmogelijk gemaakt. Voor het verkrijgen van een pas
moet men veel geld, veel tijd en onnoemelijk veel geduld over hebben, met het
vooruitzicht, dat het toch niet baat. Met een auto te reizen wordt eenvoudig
2145 verboden. Een dokter, in Antwerpen, die een ernstigen zieke moest helpen buiten de
stad, werd onherroepelijk het verlof geweigerd er met zijn auto heen te gaan. In het
etappengebied wordt volstrekt niemand toegelaten. Zoo wordt de terugkeer van
geregelde toestanden natuurlijk onmogelijk gemaakt. Daar komt nog bij, dat de
burgerij zich aan allerlei min of meer lastige voorschriften heeft te onderwerpen,
2150 die echter gelijk duidelijk is voor de veiligheid van de Duitschers noodig zijn. Op
een bepaald uur in den avond mag niemand meer op straat komen, hier om 7, daar om 8,
in Brussel om 11. In Leuven moet, zelfs binnenshuis, om 7 uur het licht uit zijn.
Hier moet 's nachts de buitendeur openblijven, daar een licht voor het venster staan,
elders moet men talrijke Duitse soldaten herbergen. Overal is de Duitse tijd
2155 ingevoerd. De cafés moeten om 8 uur gesloten wezen, ... maar wanneer er Duitse
officieren zitten, moeten zij open blijven, totdat deze heeren vertrokken zijn.
Onlangs kregen de bewoners van de dorpen ten Z. en Z.-W. van Antwerpen de boodschap,
dat zij hun huizen in hun streek binnen 24 uur hadden te verlaten, de achtergelaten
Belgische kanonnen op de veroverde, thans opgekalefaterde forten moesten door de
2160 Duitschers worden beproefd.
Als men lid is geweest van een burgerwacht, of gediend heeft bij het Roode Kruis of
bij de Ambulance, dan moet men zich laten inschrijven en op geregelde tijden bewijs
van zijn aanwezigheid geven. Zelfs moet men hier en daar de verklaring afleggen en
teekenen, bij wijze van eed, dat men nooit meer iets tegen de Duitschers ondernemen
2165 zal. Het land te verlaten wordt aan alle jonge mannen belet. Wel deden de Duitschers
de toezegging, dat degenen, die niet als soldaat gediend hebben, niet krijgsgevangen
zullen worden gemaakt, maar terecht of ten onrecht wordt aan deze verzekering in
België weinig waarde gehecht, vooreerst omdat de ervaring uitwijst, dat dergelijke
voorschriften herhaaldelijk gewijzigd werden, en voorts omdat de militaire
2170 autoriteiten er zich niet aan storen, wanneer het legerbelang hiertoe aanleiding
geeft. Als men een verantwoordelijken post bekleed, heeft men alle kans vandaag of
morgen in gijzeling te worden genomen. De werkelijke en waarnemende burgemeesters en
schepenen mogen doen wat zij willen, het is duidelijk, dat in deze omstandigheden de
terugkeer van geregelde toestanden onmogelijk is. Er zijn trouwens autoriteiten in
2175 België, voor en achter het front, die dezen terugkeer, althans voorloopig, niet
wenschelijk oordeelen. Hoe meer de menschen terugkeeren, hoe moeilijker het vraagstuk
der huisvesting en voeding wordt. Maar bovendien eischt het militair belang der
geallieerden, dat de Duitschers uit België de voorraden voor de approviandeering van
hun legers niet kunnen putten, en dat de verbonden legers straks, wanneer de
2180 Duitschers mochten terugtrekken, niet genoodzaakt zullen zijn, steden en dorpen onder
vuur te nemen, die door de Belgische bevolking als in gewone tijden zijn bewoond. Zoo
bestaat dan in België gebrek aan woningen, gebrek aan levensmiddelen, gebrek aan
werk, en een drukkende overheersching van den vreemden overweldiger. Bedenkt men
daarbij, dat op tal van plaatsen een absolute desorganisatie heerscht, omdat de

2185 bestuurders der gemeente gevlucht en op onverantwoordelijke wijze nog steeds afwezig
zijn, of in gijzeling verkeerden, en de waarnemende functionarissen bij de volstrekte
onmogelijkheid van verkeer met een centraal gezag of onderling geen overleg kunnen
plegen, dan valt het niet moeilijk, de vraag te beantwoorden, of de vluchtelingen
naar hun haardsteden terug kunnen keeren.

2190 Op de gemeenten buiten de breede strook, waarlangs het Duitsche leger optrok en in
het meerendeel der steden wel, maar in de overige plaatsen niet. Ziedaar het
antwoord. Moeten wij hen, die wel gaan kunnen, dan daartoe aansporen? Het mag
wellicht overbodig worden geacht. Wie een huis of inboedel of een nering hebben
achtergelaten worden door de omstandigheden wel tot terugkeeren genoopt: voor

2195 plundering of diefstal zijn zij alleen wanneer zij thuis zijn veilig, 't verloop
van hun zaak kan alleen door hun aanwezigheid worden belet. Ambtenaren moeten
teruggaan willen zij hun betrekking niet verliezen. Burgemeesters en Schepenen mogen
niet nalaten, de belangen der hun toevertrouwde bevolking zoo spoedig mogelijk
wederom te gaan behartigen. De gegoede bevolking zal beseffen, dat haar afwezigheid

2200 voor de achtergeblevenen een ramp is, in allerlei richting, die langs werkloosheid en
armoede, ellende en verbittering, tot opstandigheid leiden kan. Wie onder hen niet
gaan, ook wanneer zij goed zijn ingelicht, moeten het maar zelve weten. Als een
aansporing niet overbodig is, dan is zij allicht ongewenscht, zoo niet
onverantwoordelijk, of voor het minst ondoeltreffend. Onverantwoordelijk of

2205 ongewenscht tegenover hen, die uit gerechtvaardigde vrees voor den Duitschen dwang
hun land moeten blijven mijden, of die uit verklaarbare angst voor een herhaling van
doorgestane oorlogsgruwel en nog niet terug durven gaan; ondoeltreffend tegenover die
arbeiders en armlastigen, die weten, dat zij in hun woonplaats toch geen werk zullen
kunnen vinden, die niet zonder grond aannemen, dat zij het hier allicht niet minder

2210 hebben dan thuis. Wij moeten dezen maar op den koop toe nemen bij de honderden, die
niet terug kunnen gaan, omdat zij geen huisvesting, geen bestaansmiddelen, geen eten
zullen vinden. Moeten wij dezen nu blijven huisvesten en verzorgen op de wijze,
zooals tot heden is geschied? Ook deze vraag valt thans, mag men meenen, niet
moeilijk te beantwoorden, al zou er veel over zijn te schrijven. Er wordt, er werd

2215 althans in die verzorging door particulieren allerhinderlijkst overdreven.
Onder den indruk van den historischen uittocht uit Antwerpen en omgeving naar
Roosendaal, Bergen op Zoom en zoo vele andere plaatsen heeft men huizen en harten
open gezet op een wijze, die in geheel België met ontroerende dankbaarheid wordt
gewaardeerd, maar er heeft zich daarbij een sentimenteele overdrijving ontwikkeld,

2220 die voor de vluchtelingen niet aan te bevelen was en ongetwijfeld hun zaak schade
heeft gedaan. Was het onder den indruk daarvan, dat men hier en daar gemeend heeft,
het lot van de vluchtelingen een beetje te moeten verharderen? Wie zal het zeggen? In
ieder geval schijnt men op sommige plaatsen niet vreemd geweest te zijn aan het
denkbeeld, dat men het den vluchtelingen niet al te aangenaam moest maken, opdat zij

2225 te eerder zouden besluiten, naar hun haardsteden terug te gaan. De zachte drang, dien
de Regeering tegenover hen toelaatbaar achtte, vond aldus een zeer te betreuren en
ergerlijke toepassing, welke nooit in de bedoeling heeft gelegen. Laat men het den
armen zwervelingen eenvoudig geven, zoo goedkoop mogelijk, maar goed. Hier en elders
ontbreekt daaraan nog wel wat, vooral door gebrek aan behoorlijke organisatie, maar

2230 het kan niet moeilijk zijn, daarin thans afdoende verbetering te brengen, ook al
stuit men bij de vluchtelingen zelf voortdurend weer op neigingen en pretenties, die
men niet had verwacht, en niet vermag geheel te billijken. Men moet bij de oplossing
van zulke vraagstukken over veel ergernissen heen weten te kijken, anders is men niet
geschikt, er aan mede te werken. Tegenover onze eigen arme bevolking, die moet worden

2235 ondersteund, en tegenover onze eigen werklozen, die zich zelf niet door deze
moeilijke tijden heen kunnen helpen, was het vluchtelingenvraagstuk een moeilijk
probleem, zoolang overdrijving en sentimentaliteit bij de oplossing ervan haar
invloed deden gelden, maar het behoeft dit niet meer te zijn, wanneer goede
organisatie en welbegrepen humaniteit de oplossing beheerschen. Geen arme en geen

2240 arbeider onder onze bevolking, die dan den vluchteling langer met een scheel oog zal
aanzien.

P. Otto. Bloemendaal, 1 December 1914.

2245 *) Ons zijn inwoners van Mechelen bekend, die hun woningen en inboedels onaangeroerd hebben
teruggelaten. — Red. H.

BEURS EN NIJVERHEID.

Het gebrek aan jute in Duitschland.

2250 Zoals reeds vroeger opgemerkt, doet zich in Duitschland een nijpend gebrek aan
pakmateriaal gevoelen, ten gevolge van het verbod van jute-uitvoer uit Engeland.

Naspeuringen van Paul Theelen: 3 december 1914

2255

Prof. Broek wijst er thans in een brochure "Juteersatz und Hanfbau" op, dat men zich althans in het vervolg ten deele zou kunnen behelpen door uitbreiding van den in verval geraakten aanbouw van hennep. Als wisselcultuur op grond die met suikerbieten is beplant, zou dit gewas zeer goed voldoen en een inkrimping der suikercultuur is met het oog op de Engelsche maatregelen toch noodzakelijk. Hij meent dat het voorshands voldoende zou zijn een tiende der thans met beetwortelen beplante oppervlakte met hennep te beplanten, in welk geval een productie van 50,000 ton kan worden verkregen.